

“Türkiye – AB İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu” Paneli

Yer: Ankara Üniversitesi 100. Yıl Konferans Salonu

Tarih : 5 Aralık 2005

Saat : 14.00

PROF. DR. NUSRET ARAS (ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ)
– ... Avrupa Birliği ve Kıbrıs konuları Türkiye'nin en önemli konularından. Bir taraftan biz önem veriyoruz ama bizim verdiğimiz önem kadar tabii Rum tarafı önem veriyor Kıbrıs konusuna. Diğer taraftan Avrupa Birliği, o da önem veriyor zannediyorum, çünkü önem vermeselerdi bu iş şimdiye kadar çoktan biterdi. Bitirilmesi için belki de Türkiye'nin yapmadığı, yapmak istemediği, işte kırmızı çizgiler olarak ifade edilen bir çok konu varken sonunda Türkiye bir adım daha ileri attı ve artık görüşmelere başlandı.

Bildiğiniz gibi de ilk görüşmeler, işte eğitim konusunda oldu, yüksek öğretim ve diğer konularda oldu ve yine arkadaşlarımızdan aldığımız bilgilere göre bu tarama süreci çok olumlu olarak geçti, Avrupa Birliği'nin eğitimle ilgili konulardaki artık bu konularda görüşmelere başlanması için bir engel kalmadı. Tabii diğer taraftan Kıbrıs konusu bizim için son derece önemli ben tabii bir tarihçi değilim, ama her şeyden önce bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, bir öğretim üyesi, bir Türk insanı olarak değerlendirmelerimizde tabii Türkiye'nin Kıbrıs konusunda kaybettiği çok şeyler olduğunu ve kesin kez herkes kadar ben de biliyorum.

Kıbrıs adası Osmanlı'dan kiralık bir ada olarak alındığı halde, kiracı kiraladığına, kontratına, daha doğrusu sadık çıkmayarak adayı bir türlü teslim etmedi, yani kiralayan, kiraladığı nesne olan adayı geri alamadı. Bir kısmı İngiltere'de kaldı, bir kısmı Rum kesimi olarak kaldı, şimdi tamamı Türkiye'den alınmak isteniyor, ama tabii Türkiye nedense bu konularda bazen bu haklılığımızı bütün çabalarımıza rağmen ortaya koyamıyoruz, çünkü karşı tarafta bir, böyle sadece kendi gözlüğünden bakma şeyi var.

Bir taraf tutulduğu da tabii ki çok açık ve net ortada. Ben tabii ki bu konuda haddimi aşarak daha fazla konuşmak istemiyorum, sadece burada bir vatandaş olarak bir yerde de hislerimi kısaca dile getirmek istedim. Bu panelde etraflıca hem Avrupa Birliği boyutuyla, hem de kendi boyutuyla,

Kıbrıs sorunu tartışılacak. Tabii çok geniş bir konu, yıllardır Türkiye’de tartışılıyor, ama sonu bulunamadı tartışmaların henüz. Zannediyorum ki, bu panelde, bu sorunun hiç olmazsa bizim tarafımızdan, özellikle gençlerimizin daha iyi anlamasına yardımcı olacağını düşünüyorum.

Panele katılan arkadaşlarıma öncelikle teşekkür ediyorum, değerli vakitlerini vererek hazırlık yaptıkları için ve katılımcılara da çok çok teşekkür ediyorum ve başarılı geçmesini diliyorum, saygılarımla.

MURAT HASİPEK – Efendim teşekkür ediyoruz merkezimiz olarak. Efendim, Sayın Rektörüm, Sayın Rektör Yardımcılarım ve değerli konuklar müsaadenizle merkezimiz tarafından düzenlenen panelimize gönderilen kutlama telgraflarını arz etmek istiyorum:

“Türkiye AB ilişkileri ve Kıbrıs sorunu başlığı altında düzenlenen panele davetiniz için teşekkür ederim, panelin başarılı geçmesi dileğiyle size ve değerli misafirlere sevgi ve saygılarımı sunarım. Recep Tayip Erdoğan Başbakan”.

Diğerlerini efendim vakit almaması için kısaca arz edeceğim:

Erkan Mumcu, Anavatan Partisi Genel Başkanı, Isparta Milletvekili; Doçent Doktor Abdüllatif Şener, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı; İsmail Ericekli, Milletvekili; İsmail Değerli, Cumhuriyet Halk Partisi Ankara Milletvekili; Vahit Çekmez, Mersin Milletvekili; Eşref Erdem, Ankara Milletvekili, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkan Yardımcısı; Ramazan Toprak, Aksaray Milletvekili; Hüseyin Tanrıverdi, Manisa Milletvekili; Abdulkadir Aksu, İçişleri Bakanı; Prof. Dr. Gaye Enbatur, Adana Milletvekili; Türkan Mıçaoğulları, CHP İzmir Milletvekili; Gülsün Bilgehan, Ankara Milletvekili; Ekrem Erdem, AKP Teşkilat Başkan Yardımcısı; Güldal Akşit, Devlet Eski Bakanı, İstanbul Milletvekili; Yılmaz Ateş, Ankara Milletvekili; Mehmet Soydan, AKP Hatay Milletvekili; Mehmet Elkatmış, AKP Nevşehir Milletvekili; Bilbinnun Tamaylıoğlu, İstanbul Milletvekili; Akif Hamza Çelebi, Trabzon Milletvekili; Prof. Dr. Remzi Çetin, Konya Milletvekili; Nevzat Pakdil, Manisa Milletvekili; Doç. Dr. Hüseyin Çelik, Milli Eğitim Bakanı; Edip Safter Gaydalı, Bitlis Milletvekili, ANAP Genel Başkan Vekili; Doktor Süleyman Gündüz, Sakarya Milletvekili; Ali Rıza Gülçiçek, İstanbul Milletvekili; Sadık Aykut, Kayseri Milletvekili; Ali Babacan, Devlet Bakanı; Prof. Dr. Cevdet Erdal, Trabzon Milletvekili.

Arz ederim efendim.

Panelimizin kayıt yapılacağı için, cihazları olumsuz olarak etkilediği için cep telefonlarının kapalı tutulmasını rica ediyoruz. Panelimizi yönetmek üzere Stratejik Araştırmalar Merkezimiz Müdürü Sayın Prof. Dr. Yavuz Ercan’ı ve panel konukları Prof. Dr. Füsun Arsava, Prof. Dr. Erdal Ünsal ve Prof. Dr. Sertaç Başeren’i konuşma için davet ediyoruz.

PROF. DR. YAVUZ ERCAN (PANEL BAŞKANI) – Kurulduğu günden beri Türkiye Üniversiteleri arasındaki seçkin yerini koruyan Ankara Üniversitesi'nin Sayın Rektörü ve Sayın Rektör Yardımcıları, Sayın Konuklar hepinize hoş geldiniz diyor, kendim ve konuşmacı arkadaşlarım adına saygılarımı sunuyorum.

İnsanoğlu sosyal bir varlık olarak çeşitli topluluklar halinde yaşamaya başladığı günden beri uluslararası ilişkiler hep varola gelmiştir. Ancak bu ilişkilerin dostça olduğunu söylemek şimdilik mümkün değildir. Bazı ülkelerin belirli süreler için yaptıkları dostluk anlaşmaları da güçsüzlüğün verdiği zorunluluk, ekonomik ve kültürel hesaplar veya üçüncü ülkelere karşı savunma amacıyla yapılmıştır.

Tarih boyunca ülkeler hep barış için uğraşmış, ama sonunda hep savaş yapmıştır. “Hazır ol cenge, eğer istersen sulh-u sâlâh” anlayışı var olduğu sürece de bu gidiş değişmeyecektir. Kişiler arasındaki dostlukta, uluslar arasındaki dostluğun başlangıcı gibi görünmekle birlikte bu yanıltıcı bir görünüşdür ve şu ana kadarda örneği görülmemiştir. Bütün bu olumsuz görüşlerime rağmen insanlar barış, huzur ve güven ortamı sağlamak için uğraşmaya, çalışmaya devam etmelidir.

Bize düşen görev bireylere son derece haset, bencil ve art niyetli olan dünya milletler ailesi için de hakkımız olanı vermemek için sonuna kadar mücadele etmektir. Kıbrıs'ın Türkiye açısından bugün ve gelecekteki görüntüsü pek iç açıcı değildir, ancak Türkiye için en büyük tehlike bu ve benzeri durumlarda umudunu yitirmektir. Umutlu olmakla hayalci olmayı birbirine karıştırmadan ve dış ilişkilerde kasaba kabadayısı havasına girmeden, umutla, özgüvenle ve sabırla mücadele etmek hepimizin görevidir.

Akıl, mantık, bilimsel yöntemler ve somut gerçekler esas olmakla birlikte sabır konusu da son derece önemlidir. Çünkü Kıbrıs örneğinde görüldüğü üzere böyle olaylar akşamdan sabaha ortaya çıkmadığı gibi, akşamdan sabaha da çözümlenemez. Girit'in de, Kıbrıs'ın da Türkiye'nin elinden alınması için tam 45'er yıl mücadele verilmiştir.

Bugün de ülkeler hâlâ barış ve güven ortamı sağlamak amacı ile birlikler kurmaya devam ediyorlar. Avrupa Birliği bunun son örneklerinden biri, ancak uluslararası ilişkilerin yazılı olmayan kuralları maalesef değişmemiştir. Bu kuralların olumlu anlamda değişmesi bütün ülkelerin ve milletlerin samimiyetle Atatürk'ün “Yurtta barış, dünyada barış” ilkesini benimsemesiyle mümkün olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti ve Türk milleti bunu içtenlikle istemektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne bakışı ve Avrupa Birliği'nin Türkiye'den istediklerine karşı bakışı bu çerçeveye içindedir.

İzninizle sadece bir anımsatma yapmak amacıyla ve birkaç cümle ile Kıbrıs'ın tarihçesinden ve tarih içinde geçirdiği serüvenden söz etmek istiyorum.

Kıbrıs tarihinin en önemli özelliği değişkenliklerle dolu olması. Tarihin başından beri ada bakır yatakları, ticaret faaliyetleri ve stratejik konumuyla bütün devletlerin ve toplumların ilgisini çekmiştir. Kıbrıs'ın ilk iskânı milattan önce dördüncü binde Anadolu'dan giden insanlar tarafından gerçekleştirilmiş ve bu iskân üçüncü bin boyunca da yoğun bir şekilde devam etmiştir. Bu yıllarda Kıbrıs'ın eski çağ Anadolu dillerinin uzantısı olan kendine özgü bir dili ve yazısı ve vardı ve bu dil ve yazı milattan önce üçüncü yüzyıla kadar kullanılmıştır. Milattan önce ikinci binde Kıbrıs "Alasya" adını taşımaktadır ve Mısır metinlerinde bakır ülkesi olarak resmi kayıtlara geçmiştir. Bu yıllarda Kıbrıs Mısır'a bağlı bir adadır. Kıbrıs'ın adı milattan önce 1400'lü yıllarda Hitit metinlerinde de "Alasya" olarak geçmekte ve bu tarihten itibaren ada Hitit İmparatorluğu'nun bir eyaleti olarak varlığını sürdürmektedir.

Öylece başlayan Kıbrıs tarihi çeşitli iskânlar ve siyasal değişimlerle günümüze kadar gelmiştir. Hititlerden sonra Fenikeliler, Grekler, Asurlular tekrar Mısır İmparatorluğu, Persler, İskender İmparatorluğu, Butoleneler ve nihayet milattan önce 53 yılında Roma İmparatorluğu yönetime girmiştir Kıbrıs. Roma'nın ikiye ayrışmasıyla Doğu Roma veya 16. yüzyılda konulan adıyla Bizans yönetimine geçmiş ve bu yönetim Müslüman Arapların işgaline kadar sürmüştür.

Arap yönetiminden sonra Anadolu Selçuklu Devleti, Memluklar ve Haçlı Krallıkları tarafından ya yönetim altına alınmış veya vergiye bağlanmıştır. Kıbrıs özellikle Haçlı krallıkları zamanında istikrarsız bir dönem geçirmiştir. Ortodoks Kilisesi baskı altına alınmış ve bir Katolik Piskoposluğu oluşturulmuştur. Osmanlı'lar adaya çıktığında Ortodoks Başpiskoposluğu'nun yeniden ihdas etmişler ve siyasal egemenliği de bir İtalyan devleti olan Venedik'ten devralmışlardır. 1 Ağustos 1571 tarihinde Magosa'nın da düşmesiyle adanın tümü Osmanlı yönetimine geçmiştir.

Fetihten sonra ada Osmanlı yönetim örgütüne uygun biçimde sancaklara ayrılmış ve Akdeniz bölgesinde bulunan İçel, Alanya, Tarsus ve Sis sancakları da buraya bağlanarak Kıbrıs Beylerbeyliği oluşturulmuştur. Yine fetihten hemen sonra adaya Türk nüfusu yerleştirilmeye başlanmıştır. İklimin ağırlığı ve toprağın verimsizliğine rağmen iskân işinde önemli bir başarı sağlanmıştır. Kıbrıs'a Türk nüfusu yerleştirilmesi Osmanlı iskân sistemi çerçevesi içinde İç Anadolu ve Akdeniz bölgesindeki topluluklardan yapılmıştır. Yaklaşık 300 yıllık Osmanlı yönetimi sırasında Rum Kilisesi ve toplumunun yabancı ülkelerle birlikte Osmanlı yönetimine karşı hareketleri önemli olaylardandır. Bunun dışında toplumun diğer kesimlerinden gündelik olaylar dışında pek olumsuz tepki gelmemiştir. Buna karşılık Osmanlı devleti Latinlerin kaldırdığı Ortodoks Başpiskoposluğu'nu yeniden kurdukları gibi, kiliseye ve Ortodoks Rum halka geniş imtiyazlar tanımıştır.

19. yüzyıl sonlarına gelindiğinde Avrupa'nın sosyal, siyasal ve ekonomik yapısında büyük değişiklikler olmuştur. Bu yüzyıl aynı zamanda Osmanlı devletinin iyiden iyiye dağılmaya yüz tuttuğu bir dönemdi. Rusya ile yaptığı savaşı ağır bir yenilgiye uğramış, Berlin Konferansı'nda köşeye sıkıştırılmıştı. Osmanlı devleti bu kısılcacın içinde sıkışırken İngiltere yardım bahanesiyle Kıbrıs'ı kiralamayı önerdi. Aslında İngiltere'nin önerisi devletlerin toprak işgali için başvurduğu yöntemlerden biriydi ve Kıbrıs İngiltere'nin uzak doğudaki geniş sömürge topraklarına giden en kısa yolun, yani Süveyş Kanalı ve Kızıldeniz'in Doğu Akdeniz'deki stratejik anahtarıydı. Osmanlı yöneticileri artık "Ver, kurtul" politikasını benimsediklerinden öneriyi ret etmediler. Sözde kiralanana Ada Birinci Dünya Savaşı başında İngiltere tarafından ilhak edildi. 1959 yılında Türkiye İngiltere, Yunanistan arasında imzalanan Zürih ve Londra Anlaşmaları ile Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuş ve bir yıl sonra Makarios:

"Bu mücadelenin amacı bir cumhuriyet kurmak değildi, bu mücadeleler sadece temelleri koymuştur. Enosis davası ölmemiştir, Enosis unutulmamıştır!" demiştir.

Türkiye yakın geçmişte olduğu gibi bugün de kıskaç içine alınmıştır. Doğuda Ermeni ve PKK sorunları, batıda ise Kıbrıs, Ege adaları, Ege hava sahası, Ege kıta sahanlığı bu kıskaçın kanatlarını oluşturmaktadır. Kıskaçı sıkı el ise şimdi Avrupa Birliği'dir. Türkiye'nin ne kadar çetin ceviz olduğu bu kıskaçtan kırılmadan çıktığı zaman belli olacaktır.

Kıbrıs'ın Türkiye için önemini Atatürk ölümünden kısa bir süre önce Antalya'daki bir tatbikatta kurmay subaylarına şöyle açıklamıştır:

"Efendiler, Kıbrıs'a dikkat ediniz! Kıbrıs düşman elinde olduğu sürece ikmalinizi yapıp anavatanı savunamazsınız!"

Ege'yi hemen hemen eline geçirmiş Yunanistan Kıbrıs'ı ele geçirdikten sonra Akdeniz'i de Türkiye'ye kapatacak ve Türkiye üç tarafı denizle çevrili bir kara devleti olacaktır. Bu da Türkiye'nin sonu demektir, işte bu panelde konuşmacı arkadaşlarım Türkiye için hayati önem taşıyan bu konunun şu anda oynanmakta olan perdesini, yani Türkiye - Avrupa Birliği ilişkileri çerçevesinde Kıbrıs sorununu tartışacaklar. Ancak konuşmacılara söz vermeden önce programda küçük bir değişiklik yaptık, onu size açıklamak istiyorum. İki oturum halinde, ikişer kez konuşma süresi verilmişti 20 dakika ve 15 dakika, toplam 35 dakika olmak üzere her konuşmacıya. Panel yine iki oturum halinde düzenlenecek, fakat bir konuşma, yarım saatlik birer konuşma yapılacak, bir küçük ikramdan sonra, 15 dakikalık aradan sonra soru ve cevapları almak üzere ikinci oturum yapılacak ve yine panel daha önce belirlenen saatinde tamamlanmış olacaktır.

Konuşmacılar sırayla; ilk konuşmacı Sayın Prof. Dr. Füsün Arsava, ikinci konuşmacı Prof. Dr. Sertaç Başeren, üçüncü konuşmacı da Prof. Dr. Erdal Ünsal Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyeleridir.

Şimdi konuşmaları bölmek için kısa kısa konuşmacıların kısa özgeçmişlerini size sunmak istiyorum.

Prof. Dr. Füsun Arsava, 1968'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Prof. Dr. Arsava 1969 – 1973 yılları arasında Münih Hukuk Fakültesi'nde devletler hukuku alanında doktora yaptı. 1975 – 1978 yılları arasında TRT Hukuk Müşavirliği'nde avukat olarak çalışan Profesör Arsava 1978'den itibaren Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Öğretim Üyeliği yapmakta, çalışmalarını devletler hukuku ve Avrupa Birliği hukuku alanında sürdürmektedir.

İkinci konuşmacı Prof. Dr. Sertaç Hami Başeren 1955'de Sivas'ta doğmuştur. Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Meslek hayatına Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde başlamış, bir süre Hukuk Fakültesinde de çalışmıştır. Doktorasını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yabancı devlet memurlarına karşı yapılan saldırılar konusundaki çalışmasıyla tamamlamıştır. 1996'da "Uluslararası Hukukta Devletlerin Münferiden Kuvvet Kullanmalarının Sınırları" başlıklı çalışmasıyla doçent olmuştur. Terörizm, Uluslararası Hukukta kuvvet kullanma ve Türk – Yunan sorunları konularında yazılmış kitap ve makaleleri bulunmaktadır. Halen Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Uluslararası Hukuk Ana Bilim Dalında çalışmaktadır.

Üçüncü konuşmacı Prof. Dr. Erdal Muzaffer Ünsal, 1 Eylül 1949 yılında Bandırma'da doğdu. İlkokulu, ortaokulu ve liseyi Ankara'da bitirdikten sonra Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nden mezun oldu. Daha sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi – İstatistik bölümünde mastır, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi iktisat bölümünde doktora yaptı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde 1977 yılında beri asistan, yardımcı doçent, doçent ve profesör olarak görev yapan Erdal Muzaffer Ünsal iktisadi büyüme alanında yurtdışında yayınlanan çeşitli makalelerin yanı sıra mikro iktisat, makro iktisat ve uluslararası iktisat alanlarında yayınlanan Türkçe kitapların da yazarıdır.

Şimdi izninle panel konuşmasını başlatmak istiyorum. Buyurun Hocam.

Sayın Prof. Dr. Füsun Arsava'nın konuşma konusu 17 Aralık 2004'den bu güne Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerindeki gelişmelerdir. Buyurun Sayın Hocam.

PROF. DR. FÜSUN ARSAVA – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın Rektör Yardımcılarım, değerli konuklar ve sevgili öğrencilerim. Bugün öğleden sonra heyecanlı bir gün olacak gibi gözüküyor. Çünkü gerçekten hepimizin herhalde ortak payda olarak hissettiğimiz kimi kaygıların tartışıldığı, dile getirildiği bir toplantı gerçekleştireceğiz bugün.

Sayın Başkanımızın da ifade ettiği gibi AB-Türkiye ilişkilerini belirleyen en önemli faktör Kıbrıs faktörü. Kıbrıs faktörü ışığında ben de AB – Türk ilişkilerine bakmak istiyorum.

Hepinizin bildiği üzere 3 Ekim 2005 Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerinde gerçekten önemli bir dönemeç oldu. Çünkü bu tarih itibarıyla Türkiye – Avrupa Birliği arasında müzakereler başladı. Aslında tabii ki bu başlangıç bir tarama prosedürü olarak nitelendiriliyor. Asli müzakerelerin, gerçek müzakerelerin uyum Protokolünün Ankara Anlaşması'nı on yeni devlete de uyarlayan şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden geçmesinden sonra, yani onay prosedürünün tamamlanmasından sonra başlayacağını da bu çerçevede sizlere hatırlatmak istiyorum.

Biz 3 Ekim müzakere çerçeve belgesini doğal olarak 17 Aralık 2004 zirve kararından ayırt ederek anlamak, değerlendirmek durumunda değiliz. Bu nedenle 17 Aralık zirve metninde acaba Türkiye'ye ne gibi bir taahhüt getirilmişti, Türkiye'nin yapması gereken nelerdi? Onları da hatırlatarak 3 Ekim müzakere çerçeve belgesine dönmek istiyorum.

17 Aralık 2004 tarihinde biliyorsunuz Türkiye'ye yine bir dönemeç teşkil eder şekilde ileride 3 Ekim itibarıyla müzakerelerin başlaması bakımından bir start verilebileceği, ancak bunun da çok önemli bir koşula bağlandığını gördük. Söz konusu zirve kararında Ankara Anlaşması'nın, Avrupa Birliği'ne katılan 10 yeni katılan devleti de kapsar bir şekilde uyumu sağlandığı takdirde müzakerelerin başlamasının mümkün olacağı söylendi. Söz konusu 17 Aralık zirve kararında öngörülen Türkiye'nin bu on yeni devleti de kapsar şekilde Ankara Anlaşması'nı uyumlulaştırmasına ilişkin düzenleme tabii ki zımnen çok önemli bir mesaj içermekteydi. Bu mesaj 10 yeni katılan devlet arasında bulunan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Türkiye tarafından dolaylı olarak tanınmasıydı.

Hatırlayacaksınız, Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği'ne yeni 10 devlet katılmıştı. Bunların arasında Kıbrıs Cumhuriyeti de yer almaktaydı. Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni doğrudan tanımak gibi bir iradeye sahip olmaması nedeniyle, 17 Aralık zirvesinde bulunan formül Ankara Anlaşması'na Kıbrıs Cumhuriyeti'nin taraf edilerek Türkiye'ye dolaylı olarak, zımnen tanıtılmasıydı. Türkiye 17 Aralık'ta bu taahhüdü yaptı; bu taahhüt Türkiye'nin elini nasıl bir taşın altına soktuğunun farkında olmayarak yahut da farkında olarak yapmak durumunda olduğu bir taahhüttü. Çünkü Türkiye tanımadığı bir devleti Ankara Anlaşması'nın tarafı olarak kabul etmek yükümlülüğünü üstlenmiş oluyordu. Bu şekilde Kıbrıs Cumhuriyetinin tanınması Türkiye ile Avrupa Birliği arasında müzakerelerin başlatılmasının ön koşulu olarak ilan edilmiş oluyordu.

Biz 17 Aralık'ta öngörülen bu düzenlemenin -biraz evvel ifade ettiğim gibi- Türkiye'nin elini önemli bir taşın altına sokması olarak nitelerken, bir yerde 1999 Helsinki Zirvesi'nde de Avrupa Birliği'nin elini ağır bir taşın altına sokma durumunda kaldığını hatırlamak durumundayız. Çünkü

hatırlarsanız, 1999 Helsinki Zirvesi'nde Avrupa Birliği Türkiye'ye katılım ortaklığı statüsü tanırken diğer taraftan da toplumlar arası müzakerelerin ne şekilde cereyan edeceğinden tamamen bağımsız olarak Avrupa Birliği ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasındaki müzakerelerin tamamlanmasından sonra Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne katılması konusunda Konseyin karar vereceğini kabul ederek, Kıbrıs Cumhuriyetine tam üyelik sözü vermişti.

Yani 1999'da Avrupa Birliği'nin nasıl ki öngörüsüz yahut da öngörülü olarak elini ağır bir taşın altına sokması söz konusu olmuşsa, Türkiye de 17 Aralık 2004'de aynı şekilde elini gerçekten, böyle bir taahhüt altına girerek, ağır bir taşın altına sokmak durumunda kalmıştı. Tabii bunun bir uzantısı olarak müzakere tarihinin gerçekten işleyebilmesi için, öngörülen müzakerenin başlayabilmesi için, Türkiye'nin 3 Ekim'den önce yapması gereken önemli bir iş vardı. Bu da Türkiye'nin 3 Ekim'den önce Ankara Anlaşması'nı uyarlayan protokolü imzalamasıydı.

Türkiye bu protokolü 29 Temmuz'da imzaladı. İmzalarken yalnız ilginç bir şekilde, Devletler Hukukunda açıklanması mümkün olmayan bir formül ile bir deklarasyon yaptı. Bu deklarasyonda; "Evet, ben bu protokolü 10 yeni devleti kapsayan bir şekilde imzalıyorum ama Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımıyorum!" dedi. Bu gerçekten açıklanması hiç de kolay olmayan bir durum. Çünkü siz bir anlaşma yaptığınız zaman anlaşmanın tarafı olan devletlerin Devletler Hukuku sujeliğini kabul etmiş olursunuz, ama Türkiye ne yapmıştır? Kıbrıs Cumhuriyetinin Devletler Hukuku sujeliğini kabul ettiği anda bir de bir deklarasyon yapıyor; "aranızda bulunan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ben tanımıyorum" diyor. Bunun hukuken açıklanması mümkün değil. Ve tabii bu açıklanması mümkün olmayan duruma derhal Avrupa Birliği'nden tepkinin geldiğini görüyoruz; yaz ayları bu tepkiyle dolu olarak geçti, Avrupa Birliği'nin getirdiği reaksiyon ile dolu olarak geçti. Avrupa Birliği Türkiye'nin bu deklarasyonunun hukuken bağlayıcı olmadığını hatırlattı. Biz hukukta deklarasyonları tek taraflı bir irade beyanı olarak nitelendiririz ve hukuken de; "karşı taraf kabul etmediği nispette bir hukuki sonuç doğurması mümkün değildir" deriz. Avrupa Birliği de aynı şekilde bunun kesinlikle bağlayıcı olmadığını, çünkü Türkiye'nin 17 Aralık'ta yaptığı taahhüdün 10 yeni devleti de, Ankara Anlaşması'nın kapsayacak şekilde uyumlaştırılması olduğu, bu deklarasyonun Avrupa Birliği müktesebatına dahil olmadığını ifade etti.

Ve arkasından yine çok tabii ki yeni tarihli gelişmeler ortaya çıktı. Bir karşı deklarasyon Avrupa Birliği tarafından hazırlandı. Bu karşı deklarasyonda biraz evvel ifade ettiğim hususu dile getirdiler, dediler ki:

"Türkiye'nin ilan ettiği deklarasyon, uyum protokolünün imzasıyla birlikte ilan edilen deklarasyon Avrupa Birliği bakımından hukuken bağlayıcı değildir, müktesebata dahil değildir, Türkiye uyum protokolünü imzalamak ile mükelleftir ve imzalamanın tabii ki çok önemli bir nedeni vardır, çünkü müzakerelere başlamanın ön koşulu uyum protokolünün

imzalanmasıdır. Türkiye Kıbrıs Cumhuriyeti ile ilişkilerini normalleştirmek zorundadır. Çünkü biz Avrupa Birliği olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'ni uluslararası ilişkilerde legal devlet, yasal devlet olarak kabul ediyoruz. Avrupa Birliği'ne girmek isteyen Türkiye de Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımak, ilişkilerini normalleştirmek durumundadır. Bunun da ötesinde limanlarını, hava ve deniz limanlarını Kıbrıs Cumhuriyeti'ne de açmak mükellefiyetindedir”.

Evet, bu karşı deklarasyonun içeriği idi ve arkasından Avrupa Birliği çok önemli bir vurgulama yaptı; “Bu ilan ettiğimiz karşı deklarasyon Avrupa Birliği müktesebatıdır” dedi. Yani; “Bu Türkiye bakımından da bağlayıcı bir düzenlemedir, bunun gereğini Türkiye yerine getirmek durumundadır” dedi.

Bunun hemen arkasından müzakere çerçeve belgesi ile ilgili gelişmelerin ortaya çıktığını biliyoruz. 3 Ekim'de müzakere çerçeve belgesi büyük tartışmalar sonucunda şekillendi ve biliyorsunuz Avrupa Birliği, hatta saatleri de durdurarak verdikleri taahhüdü şeklen yerine getirme iradesiyle 3 Ekim tarihi itibarıyla müzakere çerçeve belgesini kabul etti.

Müzakere çerçeve belgesi hukuken bir Devletler Hukuku anlaşması değil. Belki baştan hemen bunu söylemek gerekiyor. Müzakere çerçeve belgesi tarafların masada kaldıkları nispette müzakere şablonunu teşkil eden bir metin. Taraflar bu kurallar ışığında müzakereyi yürütmek durumundadır. Bir yerde teknik olarak itibar edilmesi gereken bir metin karakterini taşımaktadır.

Biliyorsunuz hemen 3 Ekim akabinde müzakereler, tarama süreci anlamında başladı ve devam ediyor. Fakat bu meyanda hatırlatmamız gereken önemli bir husus Türkiye'ye sürekli olarak 17 Aralık 2004 tarihinde verilen taahhüt ışığında uyum protokolünün onaylanması hatırlatılmaktadır. Türkiye çünkü 29 Temmuz'da sadece metni imzalamıştır. Devletler Hukukunda biz bir anlaşmanın hukuki sonuçlarını doğurmasını onay işleminin yapılmasına bağlarız. Türkiye imzalamıştır, ama hukuken Ankara Anlaşması'nın uyumlulaştırmasının hüküm ve sonuç doğurabilmesi onay işleminin gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Bu nedenle de sürekli olarak Avrupa Birliği Türkiye'ye onay işleminin bir an evvel yapılması gerektiğini hatırlatmaktadır.

Bu meyanda 3 Ekim öncesi bir gelişmeyi de dikkatlerinize sunmak istiyorum. 3 Ekim'den önce Avrupa Birliği Parlamentosu'na da Türkiye'nin 29 Temmuz'da imzaladığı protokol metni gelmiştir, Avrupa Birliği Parlamentosu söz konusu bu protokolü onaylamayı ertelemiştir. Ertelemiştir, demiştir ki: “Önce Türkiye Büyük Millet Meclisi metni onaylasın, ondan sonra benim önüme onay için metin gelsin”. Yani bir güvence istiyor, Türkiye'nin önce Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımasına ilişkin taahhüdünü yerine getirmesini istiyor ve akabinde kendisinin bu onay işlemini yapmasını kabul ediyor. Şu anda bizden beklenen protokolün onaylanmasıdır. Yine biliyorsunuz sonbaharda, Komisyonun genişlemeden sorumlu üyesi

Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirdi ve Türkiye'ye yine bu hatırlatmayı şifahi olarak da bir kez daha yaptı.

Şimdi bu gelişmeleri ortaya koyduktan sonra, bu çerçevede 17 Aralık zirve metniyle 3 Ekim çerçeve belgesi arasındaki bir takım ilişkileri de ortaya koymak istiyorum. Biz iki metni bir bütün olarak değerlendirmek durumundayız, çünkü bir yerde göndermeler var metinler arasında. Tabii ki bu göndermelerin sadece 3 Ekim çerçeve belgesi, 17 Aralık zirve metni arasında değil, ilerleme raporları, katılım ortaklığı belgeleri arasındaki ilişkiler bakımından da düşünmek durumundayız. Bir defa 3 Ekim çerçeve belgesine baktığımız zaman 17 Aralık zirve metnine nazaran üslubun daha sert bir şekilde karşımıza çıktığını hatırlatmak istiyorum. Avrupa Birliği, başlangıçtan günümüze kadar olan ilişkilerimize baktığımızda üslubunu zaman içinde sertleştirmiştir. Ben 14 Nisan 1987'de tam üyelik başvurusu yaptığımız zaman Avrupa Birliği Komisyonu'nun ve Konsey kararının üslubuna şöyle baktığım zaman daha diplomatik, daha zarif bir üslup kullanıldığını, ama zaman içinde Türkiye'ye karşı, taleplerle birlikte üslubun da sertleştiğini hep görmüşümdür. 3 Ekim çerçeve metni de bunu teyit eden bir durumdur.

Bunu özellikle sizlere Kıbrıs örneğinde hatırlatmak istiyorum. Biraz evvel size 17 Aralık zirve kararında, işte Ankara Anlaşması'nın 10 yeni devleti de kapsar şekilde uyumlulaştırılması mükellefiyetinin Türkiye'ye getirildiğini söyledim. Kıbrıs ile ilgili hiç doğrudan bir düzenleme görmüyorsunuz metnin içeriğinde. Ama zımnen, ne yapmak istediklerini bildiğimiz için tabii ki bir takım sonuçlar çıkartıyoruz; oysa 3 Ekim çerçeve belgesine geldiğimiz zaman artık iş daha açık, daha doğrudan ortaya çıkıyor ve Avrupa Birliği diyor ki Türkiye'ye Kıbrıs konusunda: "İlişkilerini Kıbrıs Cumhuriyeti ile normalleştireceksin!".

Evet bunu müzakere çerçeve belgesinde bir ön koşul olarak gayet açık bir şekilde öngörüyor ve Kıbrıs siyasi sorununun Birleşmiş Milletler gözetiminde çözümlenmesinin ötesinde Avrupa Birliği'nin istinat ettiği, dayandığı ilkeler ışığında da çözümlenmesine Türkiye'nin destek vermesi gerektiği ifade ediliyor. Yani bir taraftan Birleşmiş Milletler gözetiminde sorunun çözülmesi için çalışılacaktır, ama diğer taraftan da Türkiye bir mükellefiyet altında sokulmaktadır, Avrupa Birliği'nin ilkeleri ışığında bu siyasi sorunun çözümlenmesi için Türkiye destek verecektir.

Avrupa Birliği'nin soruna müdahil olma iradesinin ilk kez açık bir şekilde gündeme geldiğini, belki lafzen görüyoruz ama, size Annan Planı görüşmeleri sırasında Bürgenstock'ta Avrupa Birliği'nin aynı iradeyi ortaya koyduğunu da hatırlatmak istiyorum. Bürgenstock'da, Annan Planı görüşülürken Avrupa Birliği adına Verheugen da masaya oturmak istemiştir. Bunun üzerine Türk yetkililer ve tabii ki Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yetkilileri itiraz etmişlerdir. Çünkü bu siyasi sorunun başlangıçtan itibaren Birleşmiş Milletler gözetiminde çözümlenmesi için çalışılmıştır. Plan da zaten genel sekreter tarafından hazırlanmıştır ama Verheugen masaya

oturmamak istemiştir ve tabii ki itiraz üzerine de masadan kalkmak zorunda kalmıştır. Çünkü soruna hukuken müdahil bir durumda değillerdi.

Ancak hepimiz biliyorsunuz, Mayıs 2004 itibarıyla Avrupa Birliği yeni 10 devlet arasına Kıbrıs Cumhuriyeti'ni de sokarak bir yerde hukuken de soruna müdahil olmuş durumdadır, çünkü Avrupa Birliği'nin üyelerinden bir tanesi Kıbrıs Cumhuriyeti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şimdi bu noktada sizlere çok önemli gördüğüm bir hususu hatırlatmak istiyorum. Biliyorsunuz 3 Ekim çerçeve belgesinde altı çizilen en önemli hususlardan bir tanesi müzakere sürecinin bir hükümetlerarası konferans modeli içinde gerçekleştirilmesidir. Diyolar ki: "Evet, Türkiye ile biz müzakereyi bir hükümetlerarası konferans modelinde yapacağız".

Bu aslında Türkiye'ye özgü bir model değil. Onu da bilmemiz gerekiyor. Aday devlet böyle oturuyor bir tarafta, 25 devlet de diğer tarafta oturuyor ve müzakere bu şekilde gerçekleşiyor.

Bu uluslararası ilişkilerde Avrupa Birliği'nin tam üyelik bakımından öngördüğü bir model. Ancak söz konusu model Türkiye - AB ilişkileri bakımından tabii ki son derece riskli bir model, çünkü o Türkiye'nin karşısında oturan devletlerden biri Yunanistan, bir diğeri de Kıbrıs Cumhuriyeti. Ki bu iki devlet, hepimizin bildiği üzere Kıbrıs siyasi sorununa taraf olan devletler. Kıbrıs siyasi sorununa taraf olan devletler jüri olarak Türkiye için karar vermek durumundalar. Çünkü kararlar bu hükümetlerarası konferans modelinde oy birliğiyle alınıyor. Yani burada 25'lerden bir tanesi veto hakkını kullandığı zaman müzakere konusu olacak, bu fasılların açılması kapanması, bir ilerleme kaydetmek mümkün değil.

Şimdi burada Hukuk Fakültesi'nden gelen öğrenciler, arkadaşlarım gayet iyi bilirler, biz hukukta bir genel hukuk ilkesinden söz ederiz: Kimse kendi davasında yargıç olamaz. Evet, kimse kendi davasında yargıç olamaz. Bu hükümetlerarası konferans modelinde siyasi soruna taraf olan devletlerin Türkiye'nin karşısında yer alması ve Türkiye'nin adaylığı bakımından karar vermesi, üyeliği bakımından karar vermesi ve Kıbrıs'ın bir ön koşul olarak kabul edildiği bu süreçte karar vermesi tabii ki işte bu "kimsenin kendi davasında yargıç olamaz" genel hukuk ilkesini ihlal etmektedir. Ama Türkiye söz konusu hükümetlerarası konferans modeline itiraz etmemiştir. Vaka, diyeceksiniz ki: "Acaba itiraz edilse Türkiye'nin bir değişiklik için şansı olabilir miydi?" bu tabii tartışılabilir. Ancak şunu da sizlere hatırlatmak istiyorum, klasik uluslararası ilişkilerde, işte böyle bir devletin kendi davasında yargıç konumuna gelmemesi için o devlete, o süreçte oy kullandırmama geleneği vardır. Belki Türkiye'nin bu konunun altını çizerek böyle bir talep yapması doğru olabilirdi, ama biliyorsunuz biz müzakere çerçeve belgesi hakkında kamuoyu olarak hiçbir şekilde bilgilendirilmedik ve hükümet de bunu sorun yapmadı ve sonuç olarak da işte bu Türkiye'nin üyeliği hakkında karar verecek devletler arasında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ve Yunanistan'ın da yer alması sonucu ortaya çıktı. Bu yüzden de

Papadopoulos'un çok rahat bir şekilde, işte 70 küsur veto hakkının olduğunu bize hatırlatması sorununu belki en sonuna kadar yaşama durumunda kalacağız.

Yine müzakere çerçeve belgesinde yer alan Kıbrıs ile ilgili bir takım başka hususlara da değinmek istiyorum. Bunlardan bir tanesi yine çok önemli bir husus, yedinci paragraf olarak karşımıza çıkıyor. Yedinci paragraf Türkiye'nin dış politikasını Avrupa Birliği'nin dış politikasına uyumlaştırma mükellefiyetini öngörüyor. Türkiye dış politikasını müzakere aşaması esnasında Avrupa Birliği'nin dış politikasına uyumlaştıracaktır. Bu çerçevede, uluslararası örgütlerle olan ilişkiler bakımından da Türkiye bu mükellefiyeti kabul etmek durumunda.

Biz yine bu yedinci paragrafın hangi amaçla öngörüldüğünü düşünmek durumundayız. Biliyorsunuz Kıbrıs Cumhuriyeti NATO'ya üye değil ve Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyetine karşı belki tek kozunu kullanabildiği platform NATO; Türkiye veto hakkını kullanıp Kıbrıs Cumhuriyeti'ni NATO'ya aldirtmıyor. İşte Avrupa Birliği'nin dış politikasını uluslararası örgütler bakımından da uyumlaştırma mükellefiyetini kabul etmesi Avrupa Birliği üyelerinin NATO'ya üyeliğini Türkiye'nin engellememesi sonucu doğuracak bir düzenleme olarak Türkiye'ye empoze edilmiş durumda.

Şimdi onuncu paragrafla ilgili düzenlemeye de bakıyoruz, 10. paragraf Türkiye'ye bir hukuk dersi veriyor; müktesebatın kapsamında nelerin yer aldığını sayıyor ve bu saydıklarının arasında ilginç bir şekilde ortak dış ve güvenlik politikası ile ilgili kararlar, eylemler, tutumlar, bildirimler, deklarasyonlar da yer alıyor. Burada tabii özellikle Kıbrıs bakımından son derece önemli sonuç doğurabilecek bir tablo var, çünkü ortak dış ve güvenlik politikası çerçevesinde özellikle AB Parlamentosunun kararlarının Türkiye'nin Kıbrıs politikası bakımından çok ciddi sonuçlar doğurması söz konusu olacaktır.

Uluslararası anlaşmalar eğer Topluluk müktesebatına ters düşerse geçersiz olacaktır. Noktalı virgülle cümle devam ediyor, Ankara Anlaşması'nın müktesebata ters düşen hükümleri müzakere esnasında emsal olarak kullanılmayacaktır. 10. paragrafın getireceği sonuçların ciddi olarak düşünülmesi gereken bir düzenleme olduğu açıktır.

Türkiye'nin Toplulukla yapmış olduğu tabii ki anlaşmalar var, örneğin Ankara Anlaşması var, katma protokol var, bir takım mali yardım anlaşmaları olabiliyor, birtakım ikili anlaşmalar yahut da Türkiye'nin bir dolu uluslararası örgütlerle yahut da üçüncü devletlerle anlaşmaları var. Ve bir de tabii ki son o noktalı virgülle ayrılan kısımda karşımıza çıktığı gibi bir Ankara Anlaşması var; "Eğer" diyor "müktesebatla bu anlaşmaların içeriği çatışır, müktesebat geçerli olacaktır".

Müktesebatın tanımı da biraz evvel söylediğim gibi 10. paragrafta yapılmış, 10. paragrafın, ilk cümlesinde müktesebatın dinamik olduğu değiştiği, geliştiği ve Türkiye'nin bu değişen, gelişen müktesebatı kabul

etme niteliği vurgulanmış. Yani, örneğin ortak dış bir güvenlik politikası çerçevesinde Avrupa Birliği bir karar aldı müktesebat olarak kabul ediliyor ve bu zaman içinde değişiyor, geliyor Türkiye bunu kabul etmek durumunda ve üçüncü bir devletle yapmış olduğu müktesebata aykırı anlaşma bu müktesebat ile çatıştığı takdirde anlaşmanın geçersiz olacaktır.

Bu tablo Devletler Hukukunun hiç alışık olduğu bir sonuç değil. Devletler Hukukunda anlaşmalardan biri diğerine nazaran öncelikli uygulanmaz, bunu bir yerde anlaşmanın tarafları kendi aralarında bir uygun formülle çözmeye çalışırlar. Avrupa Birliği, bakınız 11. paragrafta kendisi re'sen tepeden diyor ki: "Türkiye'nin yapmış olduğu anlaşmalar geçersizdir".

Evet, kendisi re'sen Türkiye'nin anlaşmalarını geçersiz ilan ediyor, burada özellikle size mesela Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'yle Türkiye'nin yapmış olduğu anlaşmaları hatırlatmak istiyorum.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni, Avrupa Birliği legal bir devlet olarak tanımıyor zaten, Türkiye tanımış ve onunla anlaşmalar yapmış, müktesebatla da çatıştığı takdirde, ki doğal olarak müktesebatla çatışıyor onların gözünde, tabii ki yasal bir devlet olmadığı için, yapılan bu anlaşmalar hukuken geçersiz diyor. Ve işte yine mesela Ankara Anlaşması ile müktesebat çatıştığı takdirde, bu çok ilginçtir, çünkü Ankara Anlaşması'nın kendisi de bir müktesebattır, Ankara anlaşması emsal teşkil etmeyecektir. Toplulukla Türkiye arasında yapılan bir anlaşma olarak Ankara anlaşmasının özellikle mesela 28. maddesi nedeniyle bunun önemli bir sorun oluşturacağını söylemek istiyorum 28. madde biliyorsunuz Türkiye'ye tam üyelik vaadi yapan bir düzenleme içermektedir. İleride Türkiye 28. maddeye istinaden tam üyelik iddiası yapamayacaktır.

"Ankara Anlaşması'nın hükümleri müktesebat bakımından emsal olarak kullanılamaz" diyor, yani "Ankara Anlaşması'nın bir hükmüyle müktesebat çatıştığı zaman Türkiye benim, 1963 yaptığım Ankara Anlaşması -böyle söylüyor- diyemeyecektir", bu çok önemlidir.

Şimdi, demek ki 11. paragraf Devletler Hukukunun genel felsefesine uyan bir düzenleme değil. Bu Devletler Hukukunun genel felsefesine uymadığı gibi Roma Anlaşması'nın 307. maddesine de uyan bir durum değildir. Roma Anlaşması 307. maddesi, çok farklı bir formül öngörüyor, Topluluk sürekli genişliyor biliyorsunuz, bir dolu devlet Topluluğa zaman içerisinde katılmış, tabii ki Topluluğa katılmadan önce devletler bir takım anlaşmalar yapmış daha sonra Topluluğa katılmışlar müktesebat ile daha önce yaptıkları anlaşmaların çatışması gayet doğal. Diyor ki 307. madde:

"Eğer böyle bir çatışma olursa, diyor "ya anlaşmayı uzatmazsınız, yenilemezsiniz ya da" diyor "önceki yaptığınız anlaşmaya Topluluğun müktesebatını uyumlaştırmak için bir düzenleme yaparsınız", yani bize

öngördükleri gibi tepeden “senin anlaşmanı geçersiz kılacağım” diye bir formül yok.

Kıbrıs örneğindeki bu gelişmeler ötesinde sizlerle paylaşmak istediğim bir önemli endişe de fasılların müzakeresiyle ilgili durum. 35 tane fasıl var, Fasıllarla ilgili düzenleme diyor ki:

“Hiçbir fasıl bütün 35 fasıl kabul edilmeden, kabul edilmiş muamelesi görmeyecektir”.

Yani siz bir fasılın müzakeresine başlıyorsunuz, müzakerelerin açılması da her fasıl için oybirliğini gerektiriyor, kapanması da oy birliğini gerektiriyor, ama siz bütün bunları göğüslemişsiniz. 25’şi burada oturuyor, Türkiye burada. Cansiperane 14 yıl mücadele yapmışsınız, 14 yıl sürecek biliyorsunuz asgari müzakere, 2014’ten önce tamamlanamayacak müzakere çerçeve belgesi öyle diyor. Fasılları yavaş yavaş böyle gidiyorsunuz, ama diyor ki:

“Hiçbir fasıl, 35 fasıl müzakeresi tamamlanmadan kabul edilmiş sayılmayacak, çünkü” diyor, “eğer aktualize edilmesi gereken bir takım müktesebat gelişmeleri olmuşsa, örneğin 10. paragraftaki gelişmeler çerçevesinde müktesebat bir yenilik ortaya koyarsa, bu fasıllar yeniden açılıp müzakere edilmek durumundadır”.

Diğer bir ifade ile “Türkiye’ye yeni performans kriterleri getirilecektir. Yeni “performans kriterleri ışığında tekrar o fasıllara dönülecek, fasıllar güncelleştirilecektir”.

Yani hiçbir zaman, benim görüşüme göre bu fasılların kapatılarak 35’nin genel kabul noktasına gelmesi, bu biraz evvel söylediğim hükümetlerarası konferans modeli ışığında Papadopoulos’un veto hakkını kullanması olanağı çerçevesinde olası gözüküyor. Bu, işte performans kriterlerinin de ötesinde tabii ki düşünmemiz gereken önemli bir husus var. Biliyorsunuz Avrupa Birliği hukuku bir entegrasyon aracı olarak düşünülmüş, Avrupa Birliği hukukunun tüm üye devletlerde aynı ölçüde bağlayıcı olması gerekiyor, aynı kalması gerekiyor, yerinin ve etkisinin tüm üye devletlerde aynı olması gerekiyor, bunlar tabii çok güzel şeyler, ama Türkiye bakımından diyor ki:

“Türkiye’nin” kimi konularda bir takım kalıcı derogasyonlara tâbi olması söz konusu olabilir. Uzun geçiş dönemleri, kalıcı koruma önlemleri Türkiye için söz konusu olabilir, yani o biraz evvel söylediğim ortak hukuktan ayrı bir muamele Türkiye’nin görmesi de gerekebilir ki, bu konuda da şu, şu, şu konularda derogasyonları uzun geçiş dönemleri, kalıcı koruma önlemleri söz konusu olabilir diye bir sayım yapıyor. Bunlar da gerçekten son derece önemli alanlar. Bunların içinde bir defa kişilerin serbest dolaşımı karşımıza çıkıyor, efendim tarım politikasıyla ilgili, tarım fonuyla ilgili düzenlemeler karşımıza çıkıyor, yapısal fonlarla ilgili düzenlemeler karşımıza çıkıyor. Bunlar Avrupa Birliği’nin hepinizin bildiği üzere bir

yerde bel kemiğini oluşturan politikaları, ama Türkiye bakımından derogasyonların kalıcı önlemlerin ve uzun geçiş dönemlerinin öngörülebileceğini kabul ediyor. Oysa ki bunu söyledikten hemen sonra Türkiye'nin taahhütleriyle ilgili olarak karşımıza çıkan düzenlemeye baktığımız zaman diyor ki:

“Türkiye'nin de uyum için zamana bazı konular bakımından ihtiyacı olabilir, ama Türkiye bu uyum çalışmalarını iç pazarı ve topluluk rekabetini en az zarara uğratacak şekilde, en kısa zamanda gerçekleştirmek durumundadır”.

Yani Türkiye'nin kendisinin böyle uzun geçiş dönemleri, derogasyonlar filan talep etmesi mümkün değil, ama onlar bakımından tabii ki durum farklı.

Bu bize Avrupa Birliği'yle Türkiye ilişkilerinde eşit partner olma anlayışının kabul edilmediğini ortaya koyan bir tablo olarak çıkıyor. Avrupa Birliği, evet tabii ki kendi kuralları olan bir sistem, ama kendi kuralları olan bir sistem içinde dahi yer almak isteyen bir devletin belli ölçülerde muamele görmesi gerekiyor, ama Türkiye'ye bu olanağın verilmediğini görüyoruz. Ben bir parça da değerlendirme yaparak konuşmamı bitirmek istiyorum.

Türkiye'nin eşit partner olarak kabul edilmediğini, farklı bir anlayışla Türkiye'ye bakıldığını söyledim. Bu birazcık Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne bakışından tutkusundan ileri gelen bir durum. Türkiye'nin ne pahasına olursa olsun Avrupa Birliği içinde yer alma iradesi, Avrupa Birliği tarafından çok iyi bir şekilde müşahede edilmiştir, ben hep Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi, çok iyi tanıdığını, zafiyetlerini çok iyi bildiğini ve Türkiye'nin zafiyetlerinin, Türkiye'nin gücünün kendisi tarafından bilinmediğinin bilindiğini görüyorum.

Buna karşılık Türkiye avantajları nedir? Neden Avrupa Birliği içinde yer almanın Türkiye bakımından gerekliliği vardır? Yahut da Avrupa Birliği'nin getirileri, kayıpları nedir? Bunun değerlendirmesini çok sağlıklı yapmadığından eminim. Türkiye gerçekten ne yapmak istediğini bilmek durumundadır, aynı kafa karışıklığının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bakımından da söz konusu olduğunu sizlerle paylaşmak istiyorum. Geçenlerde bir yine toplantı yaptık, toplantı da konuşmacılardan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden gelen, üst düzey yetkili çok ilginç bir söz söyledi. Not ettim onun için yanlış olması da mümkün değil ve hakikaten çok şaşırtıcı bir durumu söyledikleri, dedi ki:

“Biz Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımamak gibi bir problem yaşamıyoruz. Kıbrıs Cumhuriyetini tanımamak -Türkiye bakımından da bunu söylüyor-anlaşmaların, uluslararası anlaşmaların ihlali olur”. “Bizim problemimiz Papadopoulos'un rejimiyle ilgilidir, biz Papadopoulos'un rejimini tanımıyoruz”.

Şimdi çok önemli fahiş bir hata ve yanlış bir yaklaşımın olduğunu bir hukukçu olarak söylemek istiyorum. Kıbrıs Cumhuriyeti, 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımak, tanımamak gibi bir sorunları yokmuş sadece Papadopoulos'un rejimini tanımıyorlarmış. Eğer böyle bir anlayış söz konusuysa, o zaman Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin statüsü nedir? Ben bunu sormak istiyorum. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti gerçekten o zaman nedir? Nasıl Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıyorsanız, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni statüsü nedir?

Ve arkasından çok ilginç de bir vurgulama yapıyor ki, tutarlı değil, yani görüşlerinin tutarlı olmadığını ortaya koymak için söylüyorum. "Rumlarla müşterek bir çözüme varamayacağımızı da anladık" dedi. Şimdi, yani, hani derler ya; "Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?"

Yani bir taraftan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımamak gibi bir sorunumuz yok, çünkü "Uluslararası anlaşmalar aksi halde ihlâl olur" diyor, arkasından da diyor ki: "Rumlarla müşterek bir çözüme ulaşamayacağımız belli" diyor. Bu ifade tutarsızlığın açık bir örneğidir bu. Eğer Kıbrıs Cumhuriyeti'nin biz bugün varlığını tartışmıyorsak, olsa olsa büzülmüş bir devlet olarak varlığını tartışmayız, yani "1960'da kurulan devlet kendi etkin olduğu alan itibarıyla o ismi taşıyor" deriz, eğer uluslararası hukukta bir problem yaşamak istemiyorsak. Çünkü Kuzey Kıbrıs'ta Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti varsa, bunun sonuçlarına katlanmak durumundayız, hem Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti var, hem de Kıbrıs Cumhuriyeti var. Bu olamaz. O zaman Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti seperatist bir yapı olmak durumundadır. Bunu en yüksek, en yetkili insanlar söylüyor. Kafalar karışık. Tabii kafaların karışıklığı bununla da bitmiyor. Mesela ben Talat Bey'in konuşmalarını Kıbrıs'ta takip ediyorum, diyor ki mesela:

"1963 – 1974 arası Türk askeri mi vardı Kıbrıs'ta?" "Biz kendimizi pekala korumuştuk".

Evet, arkasından yine bir söz söyledi, çok ilginçtir: "Biz Türkiye'nin yerel otoritesi olmak istemiyoruz Kıbrıs'ta" dedi. Evet... Ve aynı bir kuzuların sessizliği modeli içinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, yani Rum yönetiminin getirmiş oldukları önerileri kabul etme iradesini ortaya koyuyorlar. Biliyorsunuz Condolizza Rice'i geçen ay Talat Bey ziyaret etti Amerika'da ve o çerçevede dedi ki: "Annan Planı'nın Rumların istediği gibi revize edilmesini kabul ediyoruz".

Ve gerçekten de bu oldu. Herhalde son sıralardaki revizyon çalışmalarını okuyorsunuz basında, iki, üç gündür özellikle çok yazıyorlar, işte "Türk askeri çekilsin", "Türkiye'den gelen Türkler en fazla 30 gün ile sınırlandırılmalı", "Rumlara malları iade edilsin", "Maraş açılsın" ve saire...

Ve "Siyasi eşitliği belli konularda kabul ediyoruz, her konuda Türklerle siyasi eşitliği kabul etmiyoruz, onlar ancak azınlık olabilir" diyorlar.

Şimdi bunun ötesinde yine geçen haftanın bombası biliyorsunuz taşınmaz malların iade, takas ve tazmini ile ilgili yasayı hazırladılar, parlamentoya sunmak üzereler. Herhangi bir karşılıklılık esası olmaksızın Rumların mallarını kuzeyde iade etmek istiyorlar. Diyorlar ki: “Siyasi çözümden sonra gelip oturabilirler, biz şimdi iade edelim de...”

Evet, yine Rumlar tabii ki durmak bilmiyor, diyorlar ki: “Biz izolasyonları size karşı kaldırabiliriz, ama Maraş’ı açacaksınız, efendim taşınmaz mal ticaretini durduracaksınız”.

İstekleri sona ermiyor. Bir taraftan tabii ki Türkiye’nin kafa karışıklığı, çünkü Türkiye de “Limanlarımı açayım mı, açmayayım mı? Açarsam ne olur?”, Sertaç arkadaşım size de anlatacak, bunları tartışıyor. Uyum protokolünü biraz evvel söylediğim gibi, imzalamayı başta taahhüt etmekle 17 Aralık’ta Türkiye elini çok ağır bir taşın altına soktu. Bunun tabii ki bedelini hep birlikte, toplum olarak maalesef ödeyeceğiz. Çünkü bunun gereğini yerine getirerek protokolü Türkiye imzaladı. Protokolü onaylarsa Türkiye attığı adımın bedelini çok ağır ödemek durumunda kalır. Onayladıktan sonra tabii geriye dönüşü olmayan bir noktaya geleceğiz. Devletler Hukukunu görmüş olan arkadaşlarım bilir, bir anlaşma onaylandıktan sonra artık son duraktır, geriye dönemezsiniz, dönüş bitmiştir. Onun için Devletler Hukukunda adımlar çok yavaş atılır, dönüşü olmayan bir noktaya gelirken devlet iyi düşünsün diye.

Belki, işte uyum protokolünün onayının, evet meclise geldiği esnada iş meclisteki parlamenterlere düşmektedir. Parlamenterlerin sağ duyulu olarak bu onay işleminin Kıbrıs’ın kesin olarak kaybını bilerek bu adımı atmaları gerekecektir. Bunun hesabını parlamenterlerimizin çok iyi bilmesi ve hukuki ve siyasi sorumluluğu taşıyarak kararlarını vermesi gerekmektedir.

Bu kafa karışıklığının giderilmesi gerekmektedir, hem Kuzey Kıbrıs bakımından, hem Türkiye Cumhuriyeti olarak. Sadece “Limanları açtım...”. Çok enteresan bir şekilde eski Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış Bey beyanat yapıyor; “Limanlar açılırsa sonunda ölüm yok ya!” diyor.

Gerçekten ölüm yok ya tabii ki, ama hukuki olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin ölümü söz konusu. Çünkü bir yerde limanların açılması Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin artık ölümü anlamını taşıyacak. Çünkü siz Kıbrıs Cumhuriyeti’ni artık adanın yasal sahibi olarak hukuken gördüğünüzü deklare ediyorsunuz, ilan ediyorsunuz, Kıbrıs Cumhuriyeti’ni tanıyorsunuz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni de fiili bir yapı olarak, hatta separatist bir yapı olarak kabul etmek noktasına geliyorsunuz.

Sayın Hocam ben teşekkür ediyorum, dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

PANEL BAŞKANI – Sayın Arsava Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerindeki gelişmenin son bir yıllık döneminin adeta matematiksel bir

değerlendirmesini yaptı. Sayın Arsava'nın konuşmasından ben şöyle bir sonuç çıkardım, şunu anladım:

Avrupa Birliği, Türkiye'ye bir yarım ekmek vermiş, bir de tam ekmek; "Yarımı yemeyin, bütünü de bölmeyin, karnınızı doyurun" diyorlar. Türkiye'nin bu konuda Avrupa Birliği ile öyle anlaşılıyor ki, işi zor daha.

Evet, panelin ikinci konuşmacısı Sayın Prof. Dr. Sertaç Başeren. Konusu Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerinde Kıbrıs'ın tanınması sorunu. Aşağı – yukarı Sayın Hocamın genel değerlendirmesinin bir tür devamı veya içindeki bir konunun daha ayrıntılı bir şekilde açıklanması niteliğinde olacak tahmin ediyorum. Buyurun Sayın Hocam.

PROF. DR. SERTAÇ BAŞEREN – Efendim teşekkür ederim. Sayın Rektör Yardımcım, değerli konuklar sizlere hitap etmek şansını elde etmiş olmak benim için çok onur verici. Hele itibarından istifade ettiğim kürsü arkadaşlarımla, hocalarımla birlikte burada olmak, size böyle hitap edebilmek çok daha güzel. Ama çok da zor bir durum, daha önce birkaç konuşmada da beraber olduk, Fusun Hocam konuşmaları öyle yapıyor ki, ne bir şey ekleyebilirsiniz, ne de çıkartabilirsiniz. Hani şöyle yapsam en iyisi olacak gibi geliyor bana: Fusun Hocamın söylediklerinin hepsinin altına imzamı atarım deyip bitirebilirim. Gerçekten de söylediği her şeye katılıyorum. Ben kendisinin anlattığı hususları mümkün olduğunca tekrar etme durumuna düşmemeye çalışacağım. Bununla beraber, hocamın söylediği bazı hususları da belgeleriyle vurgulamaya çalışacağım.

Ben anlatılanlardan şöyle bir sonuç çıkartıyorum, bilmiyorum benimle paylaşır mısınız?

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği süreci aslında Türkiye'nin değil, bu Avrupa inisiyatifli bir süreç. Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi üyeliğe kabul stratejisinden bahsetmek daha yerinde ve bu strateji Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinden bağımsız olarak yürütülen bir strateji. Avrupa Birliği bu süreç içerisinde Türkiye'den bir takım hususları talep etmektedir. Ama talep edilenler yerine getirildiğinde Türkiye Avrupa Birliği'ne üye olacaktır diye bir husus yok. Yerine getirip, getiremediklerimizden bağımsız olarak Avrupa Birliği sonuçta Türkiye'nin birliğe üye olup, olmaması hakkında bir karar verecektir. Ama altını çizmek istiyorum; Türkiye'nin yapabildiklerinden ya da yapamadıklarından bağımsız olarak bu kararı verecektir. İşte bunun için "Avrupa Birliği inisiyatifli bir süreç" demek sanki bana daha yerinde gibi geliyor. Ama başlarken bir konuyu da vurgulamak istiyorum. Hani "Bütün kötülüklerin anası Avrupa Birliği'dir" demek noktasında değilim, öyle söylemek istemiyorum. Bu süreci Avrupa Birliği inisiyatifli hale getiren, belki ilişkinin doğasından da kaynaklanan özellikler var. Ama bizde de çok kabahat var. Bu ilişkiyi Avrupa Birliği inisiyatifli bir ilişki haline getiren bizim Avrupa Birliği'ne üye olmak konusundaki irademizi çok fazla vurgulamamız, çok fazla açıklamamızdır. Bu bizim pazarlık gücümüzü, ağırlığımızı ortadan kaldırmıştır diye düşünüyorum. 17

Aralık belgesi bu kötü sonun başlangıcıydı, ama onun öncesi de vardı. Daha önceki kararları çok olumlu ve çok dengeli bulmasaydık 17 Aralık kararına gelmezdi diye düşünüyorum. Biz de sanki Avrupa Birliği'ni bizden bir şeyler istemeğe teşvik ediyormuşuz gibi geliyor bana. Ne olduğunu bu işin anlayabilmiş değilim.

İlişkinin Avrupa Birliği inisiyatifli olması Türkiye açısından çeşitli riskler doğurmaktadır. Bunların içerisinde Kıbrıs en önemlisi. Kıbrıs'ın bu bağlamda hem Türk iç siyasetinde, hem de Türk dış politikasında bir kırılma noktası oluşturacağını düşünüyorum. Kıbrıs çok önemli, Kıbrıs'ın stratejik konumu malum. Doğu Akdeniz giderek bir enerji kapısı haline gelmektedir. Kıbrıs da bunu kontrol etmektedir. Ayrıca Türkiye – Yunanistan ilişkileri, Türkiye – Yunanistan – Kıbrıs ilişkileri çerçevesinde değerlendirildiğinde Kıbrıs'tan vazgeçmenin bir başka noktada da önemi ortaya çıkar. Kıbrıs, güneyi bizim elimizde Yunanistan'a karşı bir anlamda rehin gibiydi. Ama ben Kıbrıs'ın önemini başka noktalarda da vurgulamak istiyorum. Kıbrıs'ta taviz verecek olursak -ya da daha kibar konuşalım- Kıbrıs'ta fedakârlıkta bulunacak olursak, Avrupa Birliği'ne üye olacağız diye bir şey yok; hem fedakârlıkta bulunup, hem de üye olamamak var, bu mümkün bir durum.

Kıbrıs'ı bence önemli kılan bir başka nokta daha var. Kıbrıs üye olmak için her şeyin sonu değil. Üye olmak için vereceklerimizin en başındaki. Kıbrıs'ta fedakârlık yaptıktan sonra arkasından gelecek talepleri durdurabilmek daha da zor olacak. Bu aralar bu konu ile ilgili çok konuşma yaptım. Daha önceki konuşmalarımda verdiğim örneği burada da tekrarlamak istiyorum. Kıbrıs'ta Avrupa Birliği sürecini devam ettirmek için büyük fedakârlıklar yapıldıktan sonra, Ege'de, mesela Kardak Kayalıklarını savunmak zorlaşacaktır. Düşünün bir kere, Kıbrıs'ta fedakârlık yapıyorsunuz Avrupa Birliği süreci devam etsin diye, sonra aynı süreci Kardak Kayalıkları için kesiyorsunuz. Kardak Kayalıkları mevzunu önemsiz bulduğum için böyle söylemedim, ama Kıbrıs'ın onlara bakarak daha büyük bir önemi var. Daha önemli bir konuda fedakârlık yapıp, daha önemsizler için süreci kesmek makul değildir; daha önce yaptığımız fedakârlıklar karşılıksız tavize dönüşür. Gerçi böyle bir iş olursa, o zaman da verdiklerimizin değil, vereceklerimizin önemine bakarak "Taviz vermeyelim!" diyeceğim.

Ek protokol ve deklarasyon konusuna hocam değinmişti. Evet, bize üstü kapalı olarak GKRY'yi, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni bütün Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanıtmaya arzusu vardı, üstü kapalı olarak bunu tanıtmak istiyorlardı. Biz bir deklarasyonla bundan kurtulmaya çalıştık. Ben bu deklarasyonun metnini buldum. Bazı önemli cümleleri okuyayım,

İkinci paragraf:

"İşbu protokolde atıfta bulunulan Kıbrıs Cumhuriyeti 1960'da kurulan asıl ortaklık devleti değildir".

Dördüncü paragraf:

“Herhangi bir biçimde -GKRY’den bahsediyor- tanınması anlamına gelmez ve Türkiye’nin 1960 Garanti İttifak ve Kurtuluş Antlaşmaları’ndan kaynaklanan hak ve mükellefiyetlerini haleldâr etmez, protokolün imzalanması.

Türkiye işbu protokole taraf olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile mevcut ilişkilerini değiştirmeyeceğini teyit eder”.

Deklarasyonu tekrarladım, vurguladım, sebebi şu: Bugünlerde yapılan tartışmalardan bir tanesi, Ek Protokolü Onaylamayı Uygun Bulma Yasası’nın deklarasyonla birlikte mi çıkartılacağı, deklarasyonsuz mu çıkartılacağıdır. Onay işlemi deklarasyon ile mi yapılacak, deklarasyonsuz mu yapılacak? Bu tartışılmaktadır. Bence bu onay hiç yapılmamalıdır. Yapılacaksa deklarasyon ile birlikte yapılması ehveni şerdir. Ama bir şeyi de hatırlatayım: Ehveni şer, şerlerin en kötüsüdür. Ek protokolün onaylanmasını ben uygun görmüyorum. Sebepleri üzerinde de konuşacağım. Deklarasyonumuz böyle.

Avrupa Birliği de bir karşı deklarasyon yayınladı bizim deklarasyonumuzun geçersizliğini vurguladı. Efendim sizin sunduğunuz hususları ben de bir de Avrupalıların dilinden ve onların belgesinden okuyayım, müsaade ederseniz.

Bakın AB karşı deklarasyonunun ikinci paragrafı ne diyor?

“Avrupa Topluluğu ve üye devletleri işbu deklarasyonun tek taraflı olduğunu, protokolün bir parçası olmadığını -Türk deklarasyonundan söz ediliyor- ve Türkiye’nin protokolde yer alan yükümlülükleri üzerinde hukuki bir etkisi bulunmadığını açıkça belirtir”.

Dördüncü paragraf:

“Avrupa Topluluğu ve üye devletleri Kıbrıs Cumhuriyeti’nin 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla Avrupa Birliği üyesi olduğunu hatırlatır. Uluslararası hukuk konusu olarak sadece Kıbrıs Cumhuriyeti’ni tanıdıklarının altını çizer”.

Beşinci paragraf:

“Tüm üye devletlerin tanınması katılım sürecinin gerekli bir parçasıdır. Buna uygun olarak Avrupa Birliği Türkiye ve tüm üye devletler arasındaki ilişkilerin bir an evvel normalleşmesini ister”.

Avrupa Birliği çok açık bir şekilde GKRY’yi bütün Kıbrıs’ın meşru hükümeti olarak tanımamızı bizden istemektedir. Bu konuda hiçbir kaygı, hiçbir kuşku, hiçbir açık olmayan husus yoktur.

Doğrusunu isterseniz iş şuraya gelmiştir:

Türkiye ya Avrupa Birliği sürecini sürdürmek için GKRY'yi Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanıyacaktı ve süreç devam edebildiği kadar edecektir, üyelik getirmesi diye bir kesin hüküm yok veyahut da 2006'da bu süreci kesmek zorunda kalacaktır, iş buraya geldi.

Türkiye'nin deklarasyonu acaba TBMM'den Onay Yasası ile birlikte geçerse durumu kurtarabilir miyiz? Hayır.

Avrupa Birliği'nin iradesini, GKRY'yi bize tanıtmaya iradesini bu kadar açık bir şekilde ortaya koymasından sonra bizim bu süreçte devam etmemiz bal gibi de tanımamız anlamına gelir. Kaldı ki, Türk deklarasyonun geçerliliği tartışma konusu yapılmıştır. Avrupa Birliği'nin bir bürokrati geçtiğimiz haftalarda Türkiye'yi ziyaret ederken Türkiye'nin ek protokolü imzalamış olması sebebiyle tanımının gerçekleştiğini söyledi. Protokolün imzalanmasının tek başına tanımayı gerçekleştirdiğini söyledi, deklarasyonu ise geçerli görmedi, sebebi de şuydu:

Deklarasyon protokolün özüne aykırı. Bir uluslararası anlaşmaya şerh koyabilmek için, bir uluslararası anlaşmaya çekince koyabilmek için, çekincenin uluslararası anlaşmanın özüne uygun olması icap eder. Deklarasyon ile, Türk deklarasyonu ile protokolün böyle bir uyum içerisinde olduğunu düşünememek pek mümkün görünmüyor.

Bizden GKRY'nin bütün Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanınmasını istiyorlar. İkili tanıma söz konusu değildir. Yani bir tarafta KKTC varken, hukuki varlığını sürdürürken, öbür tarafta GKRY'nin tanınması mevzu söz konusu değildir.

Müzakere çerçeve belgesinde ilişkilerin normalleştirilmesi söz konusu edilmiştir. İlişkilerin normalleştirilmesinden kasıt GKRY'nin meşru hükümet olarak tanınmasıdır. Bu bizim deklarasyonumuza ters bir durumdur. Hem deklarasyonda bulunduk, "Tanımayacağız" dedik, hem de ilişkileri normalleştirireceğiz. İkisinin arasında tezat vardır. İlişkilerin normalleştirilmesi limanların ve havaalanlarının açılması konusunu hatırlattı. Onun üzerinde biraz konuşmak istiyorum. Limanlar açılsın, havaalanları açılsın... Bu aslında üstü kapalı olarak GKRY Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanınsın demek. Efendim "GKRY bandıralı gemilerin, uçakların hava alanlarımıza, limanlarımıza girmesi tanımayı doğurmaz!" Doğurur! Doğurur; limana gelen geminin evraklarına liman devleti olarak itibar edeceksiniz, yani hukuka aykırı olan bir devletin, hukuka aykırı kabul ettiğiniz bir devletin düzenlediği belgeleri hukuka uygun kabul edeceksiniz, öyle mi? Bu olmaz!

Bir devleti tanımının işareti onun tasarruflarına itibar etmektir. Hukuka uygunluğunu kabul ettiğiniz işlemler hangi devlete aitse, o devletin de hukuka uygun kurulduğunu teslim ediyorsunuz demektir. Zaten 'tanıma' dediğimiz de budur.

İzolasyonların kaldırılmasıyla limanların açılması birbirine bağlanmak istenmektedir. Bu da gerçekçi bir politika değildir. Avrupa Birliği'nin bize yaptırmaya çalıştığı şey GKRY'yi bütün Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanıtmaktır, önümüze konan, bize dayatılan, zorlanan budur. Biz diyoruz ki: "İzolasyonları kaldırın da tanıyalım!"

Geçen gün bu bir tartışma mevzu oldu ve benim önüme şöyle bir soru konuldu:

"Biz limanlarımızı GKRY'nin gemilerine açarsak onu tanımış olmuyor muyuz?", "Evet," dedim, "tanımış oluyoruz", "Öyleyse izolasyonlar kaldırıldığında KKTC'nin bayrağını taşıyan gemileri limanlarına kabul eden devletler de onu tanıyacaktırlar".

Bu husus ilk bakışta çok doğru ve çok güzel gibi görünüyor, değil mi? Eğer takip edilen hedef, yapılmak istenen ikili tanımaysa, yani biz GKRY'yi tanırsen onlar da KKTC'yi tanıyacak ise tamam, güzel... Ama durum böyle değil... Biraz önce hocam söyledi; bizzat KKTC'nin tanınmak gibi bir iradesi yok! Böyle bir politikası yok! Bunu iki gün önce -hadi ben biraz daha açarak söyleyeyim- KKTC'nin, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Dışişleri Bakanı Sayın Serdar Denktaş'ın ağzından duyduk, kendisi Gazi Üniversitesinde birlikte katıldığımız bir panelde beyan etti.

O zaman izolasyonların kaldırılması karşılığında limanların açılması ne anlama geliyor? Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tanınması karşısında GKRY'nin tanınması değil, böyle bir gündem maddesi yok. Bir takım iktisadi sıkıntılardan, hukuka aykırı konmuş olan izolasyonlardan -hatta buna ambargo da deyin- kurtulmak karşılığında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni meşru hükümet olarak tanımak karşımıza çıkıyor. Bu yapılmamalıdır.

Bu konu ile ilgili vurgulanan bir başka husus da şudur:

1987'ye kadar, hatta 1989'a kadar sanıyorum, GKRY bandıralı gemiler Türkiye limanlarına girip, çıkmıştır. Deniyor ki: "O zaman tanıma değildi de, şimdi mi tanıma olacak?"

Evet, şimdi tanıma olacak, çünkü şimdi karşımızda GKRY'ni meşru hükümet olarak tanıma iradesi vardır. Bu önümüzde bir teklif olarak, bir dayatma olarak bulunmaktadır. Bu teklifle, bu dayatmayla karşı karşıyayken tanıma anlamına gelecek şekilde limanları açmak tanıma olur, tanıma dışında başka hiçbir şey değildir bunun adı.

Bir başka konu şudur:

"Efendim biz protokolü onaylayalım, süreç devam etsin. Nasılsa Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği süreci, işte 10 sene, 15 sene sürecektir, bu süreç içerisinde çözüm bulunur".

Bu baştan aşağıya yanlış bir mantıktır. Bu mantığın değişik noktalardaki eleştirisini müsaadenizle yapmaya çalışayım.

Birincisi: Tanımak, ek protokolü onaylayarak tanımak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin hukuk dışı olduğunu ilan etmek demektir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kararlarında şimdiye kadar hep bu söylenmişti. Bu Güvenlik Konseyi kararları bağlayıcı kararlar değildi, yedinci bölüm çerçevesindeki kararlar değildi, altıncı bölüm çerçevesindeki kararlardı. Bu kararlarda Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuka aykırı olarak kuvvet kullandığı, Kıbrıs'ta hukuka aykırı olarak kuvvet kullandığı varsayılarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tanınmaması istenmişti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yasadışı ilan edilmişti. Tanımayla ek protokolü onaylayarak biz de bu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararlarına iştirak etmiş oluruz. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni yasadışı, hukuk dışı, uluslararası hukuka aykırı olarak kurulmuş bir devlet ilan ederiz. Aslında bu doğrultuda Türkiye maalesef adım da attı, Loisidu davasında paranın ödenmesi işte bu anlama geliyordu. Oradaki en kritik tehlike, Loisidu davasındaki en kritik tehlike, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yasadışı, hukuk dışı, uluslararası hukuka aykırı kurulduğunun Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edilmesi mevzuuydu. Tanıma bu işin üstüne tüy diker, aynı doğrultuda atılmış son adım olur.

Bunun sonuçları ne olur? Bunun sonuçları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin uluslararası hukuk sujesi olmaktan çıkıp - kuruluşunun uluslararası hukuka aykırı olduğunu söylüyoruz ya - Kıbrıs'ın iç hukukuna, Rumların kendi hukukuna, Rumların insafına terk edilmesi anlamına gelir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin -açıkça söyleyeyim- bu bölücü örgüt statüsüne sokulması demektir. Bu kabul edilebilir bir durum değildir.

Konu sadece Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin durumuyla da sınırlı kalmaz. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kararları Türkiye'nin Kıbrıs'ta hukuka aykırı kuvvet kullandığı varsayımı üzerine dayalıdır. Birleşmiş Milletler güvenlik kararlarının hiçbirisinde "Türkiye işgalcidir" denmiyor. Bir Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararı var, orada böyle bir laf var, ama genel kurul kararları bildiğiniz gibi bağlayıcı değil. Hoş güvenlik konseyinin sözünü ettiğim kararları da bağlayıcı değil, ama vurgulamak istiyorum: Bu kararlar Türkiye'nin uluslararası hukuka aykırı olarak Kıbrıs'ta kuvvet kullandığı varsayımına dayandırılmıştır. Türkiye'nin bunlara iştirak etmesi Kıbrıs'ta uluslararası hukuka aykırı kuvvet kullandığını kabul etmesi demektir, işgalci olmayı kabul etmesi demektir. Hadi isterseniz biraz yumuşatayım; işgalci olarak suiistimal edilmeye elverişli bir konuma girmeyi kabul etmek demektir. Son derece tatsız bir tablo bu.

Öbür taraftan şunu da vurgulamak gerekiyor: Ek protokolü onaylayıp süreci devam ettirmek ve bu süreç içerisinde çözüm elde etmek. Bana hiç de mümkün görünmüyor. Elde edilebilecek böyle bir çözüm GKRY'nin meşru hükümet olarak tanınması konusunu kağıda döküp, altına "Çözüm bulduk" diye imza atıp kendimizi kandırmak anlamına gelir. Üçüncüsü, 3 Ekim müzakere çerçeve belgesinde çözümün Avrupa Birliği'nin ilkeleri

çerçevesinde yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Avrupa Birliği'nin ilkeleri çerçevesinde, yani çözümün kriteri 3 Ekim belgesinde bize deklare edildi, dayatıldı. Biz Kıbrıs'ta Annan Planı'na karşı çıkmıştık ya da en azından ben karşı çıkanlardanım da, onun için kendim gibi düşünenleri kastedip "Karşı çıkmıştık" diyorum. Karşı çıkışımızın sebebi şu: Annan Planı gerçek manada bir iki kesimliliği kabul etmemektedir. Bizim TBMM'mizin kararlarına konu olmuş, TBMM tarafından deklare edilmiş, Kıbrıs'la ilgili vazgeçilmez politikamızın esasları bellidir. Biz iki halklı, iki kesimli ve eşit statülü bir çözüm istiyoruz. Bu, Kıbrıs'ta Türkiye ile Yunanistan arasındaki dengenin de bir unsurudur. Kıbrıs'ta Avrupa Birliği'nin ilkeleri çerçevesinde bizim bu vazgeçilmezlerimizi temin edecek bir çözüm elde edilemez.

GKRY'yi Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak, ek protokolü onaylayıp tanıyalım, sonra çözüm buluruz"... Bunun gibi gerçekleşmesi zor, gerçekleşmesi hiç de mümkün olmayan ve bizi bu açmazdan sözüm ona kurtaracak bir bakış açısı da şu:

"Biz bu ek protokolü onaylayalım, eğer işler umduğumuz gitmezse, tanımayı geri alırız".

Uluslararası hukuk teorisine göre tanımayı geri alabilmek mümkün değildir. Evet, bazı uluslararası hukuk yazarları tanımanın tek taraflı bir uluslararası hukuk işlemi olması sebebiyle geri alınabileceğini savunuyorlar. Fakat devleti tanıyorsunuz, bir devleti! Bir devleti tanımanın, onu hukuka uygun kabul etmenin ve onu hukuka uygun kabul ettikten sonra bu esas üzere sürdürülen ilişkilerin tanımanın geri alınmasıyla silinemeyecek sonuçları vardır. Tanımayı geri alsanız bile ortaya çıkan sonuçları silemezsiniz. GKRY'yi Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanıdınız, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de oldu bölücü örgüt. Arkasında siz de adada oldunuz işgalci, "Çıkın dışarı!" dediler, kem, küm, hık, mık, sonuçta dışarı çıkmak zorunda kalacaksınız ve çıktınız!

Ondan sonra işler istediğiniz gibi gitmedi, Avrupa Birliği dedi ki: "Hadi arkadaş, sen yoluna, ben yoluma, bu iş olmuyor!"

Hadi geri alın tanımayı, hadi deyin; "Ben GKRY'yi artık GKRY olarak görüyorum, bu Kıbrıs'ın meşru hükümeti değildir!" Hadi bir daha KKTC'yi kurun... Ne yapacaksınız? İkinci bir Barış Harekâtı mı yapacaksınız? 1974'e geri mi döneceksiniz?

Ortaya çıkan bu tablonun siyasi sonuçlarını söylemek ve geriye dönebilmek ancak yeni bir Barış Harekâtı ile mümkün olabilir. Kısaca bu geri alma hadisesi de kabul edilecek bir durum değildir.

Bir başka mesele Tayvan örneğidir. Onun üzerinde de biraz konuşmak istiyorum izninizle. Biliyorsunuz Amerika Birleşik Devletleri önce Tayvan'ı tanıyordu, sonra bu tanımasını geri aldı, Kıta Çin'ini tanıdı. Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslararası platformlarda, uluslararası toplumda çok ayrıcalıklı, çok farklı bir konumu var. Uluslararası hukukta bir yasa koyucu

yok. Yasa koyma işini uluslararası hukukta devletler yaparlar. Yaptıkları uluslararası anlaşmalarla, yaptıkları örf ve adet hukuku kurallarıyla uluslararası hukukun kurallarını devletler koyarlar ve yine yaşayan uluslararası hukuk devletlerin egemen eşitliği prensibine dayanır. Yani herkes yasa koymakta eşit güçtedir. Ama ben size şöyle söyleyeyim: Bu egemen eşitliği ilkesi aslında bir hukuki, fiksiyondur. Politik realite olarak bakacak olursanız Amerika Birleşik Devletleri ile bilmem hangi muz cumhuriyetinin hiç de eşit bir yanı yoktur. Bu eşitsizliğin uluslararası hukukta sonuçları da vardır. Evet, bütün devletler uluslararası hukuk kurallarını oluştururlar kural olarak, ama pratik hayatta Amerika Birleşik Devletleri gibi büyük güçler bu kuralları koymuşlardır. Uluslararası hukuk hep uluslararası güç dengesini izlemiştir. Uluslararası güç dengesinin gerektirdikleri uluslararası hukuk kuralı haline dönüşmüştür. Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri ile boy ölçüşecek bir hali yoktur. Ne Türkiye bir Amerika Birleşik Devletleri'dir, ne de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bir Tayvan'dır. Tayvan, o küçük gördüğünüz ada dünyada ihracat büyüklüğü sırasında yedinci sırada, Amerika Birleşik Devletleri'nin ticaret hayatında en büyük beşinci ticari partneri. Çok ciddi bir ekonomik üretimi ve gücü var ve buna rağmen bu pozisyonda, içine sokulduğu bu pozisyonda son derece rahatsızdır. Kaldı ki, Amerika Birleşik Devletleri tanıma kurumu dejenere etmekte, değiştirmektedir. Bilinen uluslararası hukuk kurallarıyla bağdaşmayan bir siyaset izlemektedir, izleyebilmektedir, çünkü gücü var da ondan. Tayvan ile İlişkiler Yasası çerçevesinde Tayvan ile kurduğu ilişkiler tanımanın ta kendisidir. Tanımadan eksik hiçbir şey yoktur. Adı tanıma değildir, o kadar.

Ben Türkiye'nin Kıbrıs'ta Amerika Birleşik Devletleri'nin Tayvan'da yaptıklarını yaprak bu açmazdan kurtulabileceğini sanmıyorum. Tam aksine böyle bir örneğin içerisine gitmek Türkiye'yi geri dönüşsüz bir yola sokacaktır.

Çok karanlık bir tablo çizdim. Herkesin de suratı asıldı. Aslında böyle bir noktaya sürüklemek istemiyordum hiç kimseyi. Bu işler çözümsüz değil çünkü. Bence bu işleri çözümsüzlüğe sokan bizim siyasetimiz, bu sıkıntılar Avrupa Birliği üyeliğini çok fazla istemiş olmamızdan kaynaklanmıştır. Hatta şunu da söyleyeyim, Avrupa Birliği'ne üye olma konusundaki çok fazla istekliliğimiz, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği sürecine de zarar vermiştir. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik süreci maalesef Avrupa Birliği inisiyatifli bir süreç haline gelmiştir. Bu işten dönüş nasıl olur? Olur... Dış politikada hata yaptığımızı kabul ederiz, bunu bir içimize sindiririz, ondan sonra bu Avrupa Birliği sürecini tamamen terk etmeden Kıbrıs meselesi çözümlene kadar askıya alırız. Bunun başka çözümü yok gibi görünüyor.

"Avrupa Birliği sürecini tamamen kopartırız, Avrupa Birliği stratejik boyutunun dışına çıkarız" da demiyorum. Hocam söyledi, müzakere çerçeve belgesi bir uluslararası antlaşma değil. Bu eğer gücünüz varsa, hâlâ tartışabileceğiniz bir belge, masada oturduğunuz sürece sizi bağlayan bir

belge. Eğer bu ağırlığı Türkiye gösterebilirse ki bence Türkiye'nin bu ağırlığı vardır, müzakere çerçeve belgesini yeniden tartışabilir. Eksik olan bence Türkiye'nin bu doğrultuda irade beyan etmesidir, bu iradeyi ortaya koyamamasıdır. Eğer bu iradeyi ortaya koyabilecek olursa Türkiye, rotasını Avrupa'dan çevirmeden, Avrupa Birliği genel siyasetini koparıp atmadan, bu geldiğimiz açmazdan kurtulabilir diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

PANEL BAŞKANI – Ben de teşekkür ederim Sayın Başeren.

Sayın Hocam konuşmasının sonunda; “Sizleri biraz üzdüm, çizdiğim tabloyla” dedi. Ancak gerçeklerden kaçmak ondan kurtulmak anlamına gelmez, sadece hocamın farkı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanımayı çarpıcı örneklerle anlattı, aradaki fark bundan ibaret. Eğer mesele bu kadar kolay olsaydı, basit olsaydı, yani Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanıyarak Türkiye bu işten kurtulmuş olsaydı, o zaman “Amerika Birleşik Devletleri'ni sev, kurtul!”, “Avrupa Birliği'ne gir, kurtul!”, “Ermeni soykırımını kabul et, kurtul!”, “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanı, kurtul!”, “Kıbrıs'ı ver, kurtul!”... Yani bunu uzatmaya gerek yok, bir cümleyle Türkiye'ye “Öl, kurtul!” demek gerekecekti herhalde.

Teşekkür ederim. Evet, panelin üçüncü konuşmacısı Sayın Erdal Muzaffer Ünsal. Konuşmasının konusu: Türkiye - Avrupa Birliği ilişkilerinin Kıbrıs sorunu açısından iktisadi değerlendirmesi.

Elbette Kıbrıs sorununun sadece siyasi yönü yok, uluslararası ilişkiler yönü yok, Avrupa Birliği yönü yok, bunun bir de ekonomik yönü var. Yani onunla bitmiyor. Türkiye'nin güvenlik yönü var tabii, bir çok yönü var... Bunlardan birisi de Kıbrıs meselesinin, Kıbrıs sorununun ekonomik yönü. Şimdi Sayın Hocamız bu konu hakkında bize ayrıntılı bilgi verecek. Buyurun...

PROF. DR. ERDAL MUZAFFER ÜNSAL – Teşekkür ederim Hocam. Sayın Rektör Yardımcım ve Sayın konuklar, ben konuşmamda Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki iktisadi ilişkileri değerlendirmeye çalışacağım. Bu kapsamda “Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki iktisadi ilişkileri düzenleyen Gümrük Birliğinin (1 Ocak 1996) Türkiye ekonomisine önemli bir katkısı olmuş mudur” sorusuna cevap arayacağım. Bu sorunun cevabının HAYIR olması durumunda, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan iktisadi ilişkilerine Kıbrıs sorununun çözümü bağlamında özel bir önem atfetmesi gerekmektedir.

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin niteliğini doğru biçimde kavramak ve bu ilişkileri Türkiye'nin en azından zararına olmayan bir biçimde değerlendirmek için, Türkiye-Avrupa ilişkilerini her şeyden önce tarihsel bir bütünlük içinde ele almak gerekir. Bu bağlamda ilk önemli tarih, Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere arasındaki ticari ilişkileri “serbest ticaret” prensibine göre düzenleyen Balta Limanı Anlaşmasının imzalandığı 1838

yılıdır. İngiltere dışındaki Avrupa ülkeleri için de geçerli olduğu kabul edilen Balta Limanı Anlaşmasıyla Osmanlı İmparatorluğu gümrük vergilerini Avrupa devletleriyle birlikte belirlemeyi ve Avrupalı tüccarlara bir takım vergi imtiyazları vermeyi kabul etmişti. 1838 yılında aslında bir tür gümrük birliği belgesi olan Balta Limanı anlaşması imzalandığında, Osmanlı İmparatorluğunun hiç borcu yoktu.

“Avrupalı Olmayı” veya “Batılılaşmayı” amaçlayan Tanzimat Fermanı’nın imzalandığı 1839 yılından sonraki üçüncü önemli tarih Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasında Kırım savaşının patlak verdiği 1853 yılıdır. Bu savaşa aynı yıl çıkarları gereği ve Osmanlı imparatorluğu’nda yaşayan Hıristiyanlardan alınan haraç vergisinin kaldırılması koşuluyla İngiltere ve Fransa katılmıştır.

1854 yılı Osmanlı İmparatorluğu’nun ilk borçlanmasını gerçekleştirdiği önemli bir tarihtir: Balta Limanı anlaşmasının vergi gelirlerini azaltması, haraç vergisinin kaldırılması, Kırım savaşının yüklediği masraflar ve Avrupa ile olan “serbest ticarete” Osmanlı imparatorluğu’nun önemli düzeyde ticaret açığı açık vermesi, Osmanlı’nın 1854 yılında ilk dış borcunu almasına yol açmıştır.

Kırım savaşının Rusya’nın yenilgisiyle sonuçlanması sonrasında 1856 yılında Paris Anlaşması imzalanmıştır. Paris Anlaşmasında Avrupalılar Osmanlı İmparatorluğu’nun toprak bütünlüğünü garanti altına almışlar ve dolayısıyla Kırım savaşını kazanan ülkelere bir olan Osmanlı İmparatorluğu batının vesayeti altına girmiştir.

1856 yılında yayınlanan ve aslında 1839 Tanzimat Fermanının bir devamı olan İslahat Fermanından sonra, Girit Nizamnamesi imzalanmıştır: 1820’lerde Girit’teki toplam nüfusun % 40’ından ibaret olan Rumların başlattıkları ayaklanmalar sonucu imzalanan Girit Nizamnamesiyle Girit beş sancağa ayrılıyor, bu sancaklardan üçünün yönetimi Türklere ikisinin yönetimi ise Rumlara veriliyor, böylece Girit’in kaybedilmesinde ilk adım atılmış oluyor.

1875 yılında Osmanlı İmparatorluğu moratoryum ilan ediyor-1875 yılında Osmanlı İmparatorluğu; “dış borçlarımı ödeyemiyorum” diyor. Bunu izleyen yıllarda çıkan tartışmalar sonucu Muharrem Kararnamesi imzalanıyor ve Osmanlı’nın dış borçlarının yönetimi bir kurula bırakılıyor. Bu kurulun adı Düyunu Umumiye İdaresi oluyor.

Girit Nizamnamesi sonrasında Girit’teki Rum ayaklanmaları devam ediyor ve bu Girit’in yönetimini İngiltere, İtalya, Rusya ve Fransa üstleniyorlar. Bu süreçte Girit Özerk Yönetimi adı altında bir yönetim kuruluyor. Bu yönetimin bir meclisi var, meclisin büyük çoğunluğu Rumlardan oluşuyor. Girit Özerk Yönetimi 1908 yılında bir gece toplanıyor ve Yunanistan’a bağlanma kararı alıyor.

1914 yılında Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı'na giriyor, 1920 Sevr Anlaşması imzalanıyor. 1921-1923 döneminde Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Türkler Avrupa'ya karşı bir Kurtuluş Savaşı veriyorlar ve böylece batı emperyalizmine karşı dünyada ilk kurtuluş savaşı veren millet, Türk milleti oluyor.

Atatürk, Lozan Anlaşmasıyla kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin amacını, "muasır medeniyet seviyesine ulaşmak ve onu geçmek" biçiminde belirliyor. Bir başka deyişle Atatürk'e göre genç cumhuriyetin amacı, Balta Limanı Anlaşması-Tanzimat Fermanı-Islahat Fermanı üçlüsündeki gibi Avrupalı olmak veya batılılaşmak değil. Atatürk'e göre genç cumhuriyetin amacı, kendi kültürünü ve varlığını koruyarak çağdaş medeniyet seviyesini yakalamak ve geçmek.

1959 yılında Yunanistan, Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET) üye olmak için baş-vuruyor. Bunun üzerine aynı yıl Türkiye de AET'ye üye olmak için başvuruyor. Bu başvuru yapıldığı zaman Türkiye'de hiçbir kurumda Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun ne olduğu, ne olmadığı, bize ne getireceği, ne götürceği ve saire gibi sorularla ilgili tek bir çalışma mevcut değil. AET'ye üyelik başvurumuzdaki tek gerekçe; "Yunalıların olduğu her yerde bizim de olmamız gerekir" değerlendirmesi.

Türkiye Cumhuriyetini kuran Lozan Anlaşması'nı imzalayan İsmet İnönü, 1963 yılında Başbakan olarak Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkileri temellendiren Ankara Anlaşması'nı imzalıyor. İnönü Ankara Anlaşmasını imzalarken yanındakilere şu meşhur soruyu soruyor: "İlerde çıkmak istediğimizde buradan çıkabilir miyiz?" ve "Evet Paşam, çıkabiliriz" cevabını aldıktan sonra Ankara Anlaşmasını imzalıyor.

1995 yılı yine ilginç bir yıl oluyor bizim tarihimizde; Devrin Başbakanı Tansu Çiller 1995 yılının mart ayında Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Anlaşması imzalıyor. 1.Ocak 1996 tarihinden itibaren uygulanan bu anlaşma ile Türkiye ile Avrupa Birliği ülkeleri arasındaki tarife ve tarife dışı her türlü ticaret engeli kaldırılıyor ve böylece serbest ticaret anlayışına dayalı bir ticaret ilişkisi kuruluyor. Bu bağlamda Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmeden Gümrük Birliği uygulayan tek ülke olduğunu, Avrupa Birliği üyesi tüm ülkelerin birliğe girdikten sonra gümrük birliğini uyguladıklarını vurgulamak gerekiyor.

Türkiye'nin mutfakta yer almadan masada yemek yiyen bir ülke konumunda olması, önüne getirilen şeyleri şöyle veya böyle yemek zorunda bırakılmasına ve velev getirileni yemek istediği zaman da; "Yok onu yeme, dur yeni bir yemek getirelim, şunu ye!" muamelesine maruz kalmasına yol açmıştır ve açmaktadır. Bu bağlamda 1995 Gümrük Birliği Anlaşması Türkiye açısından aslında maalesef "stratejik" bir hata niteliğindedir.

Avrupa ile ilişkiler açısından bir başka ilginç yıl, Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin tam üyeliğini Lüksemburg Zirvesi'nde reddettiği 1997 yılıdır. Ancak iki sene sonra Avrupa Birliğinin görüşü değişiyor ve Türkiye'ye 1999

Helsinki Zirvesi'nde tam üyelik adaylık statüsü diye bir statü veriyorlar. O süreçte Finlandiya Cumhurbaşkanı Liponen'in devrin Başbakanı Bülent Ecevit'e yazdığı bir mektup var. Bu mektupta "Kıbrıs hiçbir şekilde koşul değil, hiç böyle düşünmeyin" diyor, Ecevit gidiyor, anlaşmayı imzalıyor. Ancak aynı Ecevit bir sene sonra yaptığı bir konuşmada (22 Kasım 2000) "Helsinki'de aday üyelik kabul edilirken Kıbrıs ve Ege konularında Türkiye'ye sözler verildi. Ancak bu sözler şimdi çiğneniyor. Avrupa Birliği bizi aldatmıştır" diyor.

Ve nihayet 2004 yılında yapılan Brüksel Zirvesinde Türkiye ile AB arasındaki üyelik görüşmelerinin ucu açık olarak 2005 Ekim ayında başlaması kararı alınıyor.

Avrupa ile ilişkilerin tarihsel gelişimini özetledikten sonra, şimdi 1995 yılında imzalanan ve 1 Ocak 1996 tarihinde uygulanmaya başlanan gümrük birliği sürecinin Türkiye ekonomisine katkısının ne olduğunu, bazı makro iktisadi göstergelerle açıklamaya çalışacağım.

Türkiye'nin toplam ticaretine ve AB15 ülkeleri ile olan ticaretine ilişkin ithalat ve ihracat verilerinin yer aldığı Tablo 1'de, **İTH** Türkiye'nin toplam ithalatını, **İTH15** Türkiye'nin Avrupa Birliği 15 ülkelerinden (Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere, Danimarka, İrlanda, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Avusturya, Finlandiya ve İsveç'den) yaptığı ithalatı, **İHR** Türkiye'nin toplam ihracatını, **İHR15** Türkiye'nin Avrupa Birliği 15 ülkelerine yaptığı ihracatı göstermektedir.

TABLO 1. TÜRKİYE - AB15 TİCARETİ (Milyar dolar)

YIL	İTH	İTH15	İHR	İHR15
1990	22.3	9.8	12.9	7.1
1995	35.7	16.8	21.6	11.0
1996	43.6	23.1	23.2	11.5
2004	97.3	42.3	63.0	32.5

Kaynak: IMF Financial Statistics

AB15: ALMANYA, FRANSA, İTALYA, BELÇİKA, HOLLANDA, LÜKSEMBURG (1957); İNGİLTERE, DANİMARKA, İRLANDA (1973); YUNANİSTAN (1981); İSPANYA, PORTEKİZ (1986); AVUSTURYA, FİNLANDİYA, İSVEÇ (1994).

Tablo 1'deki dış ticaret verilerinden hesaplanan ithalat ve ihracat büyüme hızları Tablo 2'de gösterilmiştir. Tablo 2'nin (2.A) no.lu satırının incelenmesinden anlaşılacağı gibi, Türkiye'nin AB15 ülkelerinden yaptığı ithalatın yıllık ortalama büyüme hızı, 1990-1995 Gümrük Birliği Öncesi dönemde ve 1995-2004 Gümrük Birliği Sonrası dönemde sırasıyla yüzde

11,4 ve yüzde 10,8'dir. Söz konusu değerler arasındaki farkın $\% 11,4 - \%10,8 = \% 0,5$ (yüzde yarım) olması, Gümrük Birliği uygulamasının bizim AB15 ülkeleriyle olan ticari ilişkimizi ithalat açısından hemen hemen hiç etkilememiş olduğu biçiminde değerlendirilebilir.

Tablo 2'nin 2.B no.lu satırının incelendiğinde görüleceği gibi, Türkiye'nin AB15 ülkelerinden yaptığı ihracatın yıllık ortalama büyüme hızı, 1990-1995 Gümrük Birliği Öncesi dönemde ve 1995-2004 Gümrük Birliği Sonrası dönemde sırasıyla yüzde 9,3 ve yüzde 12,2'dir. Dolayısıyla da gümrük birliği döneminde ihracat büyüme hızında $\% 12,2 - \% 9,38 = \% 2,9$ artış meydana gelmiştir. Ancak aynı dönemde (1995-2004 döneminde) Türkiye'nin toplam ihracatında meydana gelen yıllık ortalama büyüme hızı yüzde 1,8'dir. Toplam ihracattaki bu büyüme hızını AB15 ülkelere yönelik ihracatın büyüme hızından çıkardığımız zaman, Gümrük Birliği döneminde AB15 ülkelere yönelik ihracatın toplam ihracattan $\% 1,1$ 'daha hızlı büyüdüğü sonucuna ulaşırız, $\% 2,9 - \%1,8 = \% 1,1$. Dolayısıyla da Gümrük Birliği Türkiye'nin AB15 ülkelere olan ihracatını önemli bir biçimde etkilememiştir.

Tablo 2'nin 2.A ve 2.B no.lu satırları itibariyle yukarıda yapılan açıklamaları özetlemek gerekirse, Gümrük birliği Türkiye'nin AB15 ülkeleriyle olan ticaretini ithalat büyüme hızı ve ihracat büyüme hızı kriterleri itibariyle önemli bir biçimde etkilememiştir.

TABLO 2. GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRKİYE- AB15TİCARETİNDEKİ ETKİSİ

2.A) TÜRKİYE'NİN AB15 ÜLKELERİNDEN İTHALATININ BÜYÜME HIZI (YILLIK ORTALAMA)

1990 - 1995: $\% 11,4$, 1995 - 2004: $\% 10,8$ (Fark: $\% -0,5$)

2.B) TÜRKİYE'NİN AB15 ÜLKELERİNE İHRACATININ BÜYÜME HIZI (YILLIK ORTALAMA)

1990 - 1995: $\% 9,3$ 1995 - 2004: $12,2$ (Fark: $\% + 2,9$)

$\% 2,9 - \% 1,8 = \% 1,1$

2.C) TÜRKİYE'NİN AB15 ÜLKELERİNDEN İTHALATININ TOPLAM İTHALATTAKİ PAYI

1995: $\% 47,2$ 2004: $\% 44$ (Fark: $\% - 3,2$)

2.D) TÜRKİYE'NİN AB'YE İHRACATININ TOPLAM İHRACATTAKİ PAYI

1995: $\% 51,2$ 2004: $\% 51,6$ (Fark: $\% +0,4$)

Tablo 2'nin 2.C ve 2.D no.lu satırlarında Gümrük Birliği'nin Türkiye-AB15 ticareti üzerindeki etkisi bir başka açıdan değerlendirilmiştir. Bu bağlamda 2.C no.lu satırda Türkiye'nin AB15 ülkelerinden yaptığı ithalatın

toplam ithalatına oranı 1995 ve 2004 yılında sırasıyla % 47,2 ve % 44'dir. Dolayısıyla da Gümrük Birliği, Türkiye ithalatının AB 15 grubu lehine değişmesine yol açmamıştır. Buna karşılık Türkiye'nin AB15 ülkelerine yaptığı ihracatın toplam ihracata oranı 1995 ve 2004 yılında yine sırasıyla % 51,2 ve % 51,6'dır. Dolayısıyla da Gümrük Birliği sonrasında Türkiye ihracatının AB15 ülkelere lehine değişmesine de yol açmamıştır.

Tablo 2'nin 2.C ve 2.D no.lu satırları itibariyle yukarıda yapılan açıklamaları özetlemek gerekirse, Gümrük birliği Türkiye'nin AB15 ülkeleriyle olan ticaretini AB 15 grubunun Türkiye'nin toplam ithalatındaki payı ve toplam ihracatındaki payı kriterleri itibariyle de önemli bir biçimde etkilememiştir.

Tablo 2'den çıkan sonuç şudur: Gümrük Birliği uygulaması Türkiye-AB15 arasındaki ticaretin büyüme hızında ve toplam ticaretteki payında önemli bir değişikliğe yol açmamıştır.

Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin AB15 grubu ile olan iktisadi ilişkileri üzerindeki etkisini incelerken başvurulabilecek bir başka kriter, Gümrük Birliği'nin ithalatla ihracat arasındaki farka eşit olan ticaret açığı üzerindeki etkisidir. Bu hususun ele alındığı Tablo 3 incelendiğinde görüleceği gibi, Türkiye'nin AB15 grubundan yaptığı ithalat (İTH15) ile AB15 grubuna yaptığı ihracat (İHR15) arasındaki farka eşit olan *AB15 ticaret açığı* (İTH15 - İHR15) büyüklüğünün hasılaya (H) oranı, 1995 ve 2004 yılında sırasıyla % 3,4 ve %3,2'dir. Dolayısıyla da gümrük birliği AB15 ticaret açığında ciddi bir değişikliğe yol açmamıştır.

TABLO 3. GÜMRÜK BİRLİĞİ ve TİCARET AÇIĞI

$$(\text{İTH15}-\text{İHR15})_{1995}/H_{1995} = \% 3.4$$

$$(\text{İTH15}-\text{İHR15})_{2004}/H_{2004} = \% 3.2$$

$$(\text{İTH15} - \text{İHR15})_{1991-1995} = 19.6/5 = 3.8 \text{ Milyar Dolar}$$

$$(\text{İTH15} - \text{İHR15})_{1996-2004} = 81.2/9 = 9.02 \text{ Milyar Dolar Yüzde Artış : 136}$$

$$DB_{1995} = 73 \text{ Milyar Dolar (DB = Dış Borç)}$$

$$DB_{2004} = 161 \text{ Milyar Dolar (Artış: 88 Milyar, \% 120)}$$

$$DB_{1995}/H_{1995} = 73/170 = \% 42$$

$$DB_{2004}/H_{2004} = 161/299 = \% 54$$

Kaynak: IMF Financial Statistics

Gümrük Birliği'nin AB15 ticaret açığı üzerindeki etkisi ticaret açığının GDP'deki payı yerine, ticaret açığının mutlak büyüklüğü itibariyle de değerlendirilebilir. Bu bağlamda Tablo 3'deki veriler incelendiğinde görüleceği gibi, *AB15 ticaret açığı* (İTH15 - İHR15) 1991-1995 döneminde

19,6 milyar dolardır. Dolayısıyla da söz konusu 5 yıllık dönemde AB15 ticaret açığı yılda ortalama 3,8 milyar dolardır. Buna karşılık *AB15 ticaret açığı* 1996-2004 döneminde 81.2 milyar dolardır. Dolayısıyla da söz konusu 9 yıllık dönemde AB15 ticaret açığı yılda ortalama 9.02 milyar dolardır. Bu ise Gümrük Birliği sonrasında AB15 ticaret açığının yıllık ortalama itibariyle % 136 artmış olması demektir.

1991-1995 Gümrük Birliği Öncesi döneme kıyasla 1996-2004 Gümrük Birliği Sonrası dönemde AB15 ticaret açığında meydana gelen değişme, söz konusu dönemlerde Türkiye'nin dış borcunda (DB) meydana gelen değişme açısından değerlendirilebilir. Bu bağlamda Türkiye'nin dış borcunun 1995 ve 2004 yılında sırasıyla 73 milyar dolar ve 161 milyar dolar olduğu hesaba katılırsa, söz konusu dönemde dış borç 88 milyar dolar artmıştır. Bu husus 1996-2004 döneminde AB15 ticaret açığının $81,2 - 19,6 = 61,6$ milyar dolar artmış olduğu hesaba katılarak değerlendirilirse, söz konusu değerlerin aynı dönemde dış borçta meydana gelen artışın % 70 gibi önemli bir kısmını oluşturduğu sonucuna ulaşılır.

Tablo 3 ile ilgili yukarıdaki açıklamaları özetlemek gerekirse, Gümrük Birliği sonrasında AB15 ticaret açığının nispi büyüklüğünde önemli bir değişiklik olmamakla beraber, yıllık ortalama ticaret açığında önemli bir artış ortaya çıkmıştır.

Tablo 4 Türkiye AB15 ticaretinin ana mal grupları itibariyle dağılımını göstermektedir. 1995 yılındaki (Gümrük Birliği Öncesi) ve 2003 yılındaki (Gümrük Birliği Sonrası) ihracat ve ithalat değerlerinin yatırım malı, ara mal ve tüketim malı ayırımı itibariyle yer aldığı Tablo 4 incelendiğinde görüleceği gibi, 1995 yılında % 2.9 , % 31.8 ve % 65.3 olan yatırım malı ihracatı (yatırım malı ihracatının toplam ihracattaki payı) ve ara mal ihracatı ve tüketim malı ihracatı 2003 yılında sırasıyla % 8.7, % 31.3 ve % 59.9 olmuştur. Dolayısıyla da Gümrük Birliği sürecinde ara mal ihracatının payı yaklaşık olarak aynı kalırken, tüketim malı ihracatının payı % 5,4 azalmış, yatırım malı ihracatının payı ise % 5,8 kadar artmıştır.

Buna karşılık 1995 yılında % 28.7, % 62.5 ve % 8.8 olan yatırım malı ithalatı (yatırım malı ithalatının toplam ithalattaki payı) ve ara mal ithalatı ve tüketim malı ithalatı 2003 yılında sırasıyla % 21.7, % 63.2 ve % 15.1 olmuştur. Dolayısıyla da Gümrük Birliği sürecinde ara mal ithalatının payı da yaklaşık olarak aynı kalırken, tüketim malı ithalatının payı % 6.3 artmış, yatırım malı ithalatı payı ise % 7 azalmıştır.

TABLO 4. MAL GRUPLARI İTİBARIYLA TÜRKİYE-AB15 TİCARETİ (%)

YIL	YATIRIM MALI		ARA MAL		TÜKETİM MALI	
	İHR. (İTH.)		İHR. (İTH.)		İHR. (İTH.)	
1995	2,9 (28.7)		31.8 (62.5)		65.3 (8.8)	
2003	8.7 (21.7)		31.3 (63.2)		59.9 (15.1)	

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

Özetlemek gerekirse Gümrük Birliği sürecinde AB15 grubuna yönelik ihracatın ve ithalatın bileşiminde sırasıyla tüketim malı aleyhine-yatırım malı lehine ve tüketim malı lehine-yatırım malı aleyhine pek önemli olmayan bir değişim ortaya çıkmıştır.

Tablo 5’de Gümrük Birliği Sonrası dönemin (gayri safi yurtiçi) hasıla (H) ve doğrudan yabancı yatırım (DYY) verilerine milyar dolar olarak yer verilmiştir. Tablo 5’in dördüncü satırındaki DYY/H (doğrudan yabancı yatırım/hasıla) verilerinin incelenmesinden görüleceği gibi 1996 yılında 0,003 (yani % 0,3) olan söz konusu oran 2004 yılında sadece 0,009 (yani % 0,9) değerine ulaşıyor (2001 yılında DYY/H değerinin dikkat çekici bir biçimde % 2’ye yükselmesinin nedeni, Avea’nın İtalyan ortağının şirkete 1,2 milyar dolar borç vermesi ve bunun da Yabancı Sermaye Kanunu’nda değişiklik yapılarak DYY olarak değerlendirilmiş olmasıdır)

TABLO 5. GÜMRÜK BİRLİĞİ SONRASINDA DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR (Milyar Dolar, %)

Yıl	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
H	181	188	201	183	198	147	181	239	299
DYY	0.72	0.80	0.94	0.78	0.98	3.26	1.06	1.75	2.73
DYY/H	0.003	0.004	0.004	0.004	0.004	0.02	0.005	0.007	0.009

Kaynak: IMF Financial Statistics

Tablo 5’deki söz konusu gelişimin ne anlama geldiği Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinde doğrudan yabancı yatırım verilerinin yer aldığı Tablo 6 yardımıyla belirlenebilir. Tablo 6’nın incelendiğinde görüleceği gibi DYY/H oranı 2000 yılında Çek Cumhuriyeti’nde yüzde 9.3, Polonya’da 5.9, Macaristan’da 3.7, Estonya’da 7.8, Slovakya’da 10.7, Bulgaristan’da 8.3, Romanya’da 2.8’dir.

TABLO 6. MERKEZİ ve DOĞU AVRUPA'DA DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR, 2000 (%)

Çek Cum. DYY/H	Polonya	Macaristan	Estonya	Slovakya	Bulgaristan	Romanya
9.3	5.9	3.7	7.8	10.7	8.3	2.8

Kaynak: IMF Financial Statistics

Tablo 5 ve Tablo 6'da yer alan verilerden çıkan sonuç, Türkiye'de Gümrük Birliği sürecinde doğrudan yabancı yatırımda önemli (en azından diğer ülkelerdekini hatırlatan) bir değişme olmadığıdır. Dolayısıyla Gümrük Birliğini başlatan zamanın Başbakanı Tansu Çiller'in "Gümrük birliği ile yabancı sermaye ülkemize akacak, yeni iş sahaları açılacak" yolundaki öngörüsü ve bazı çevrelerin 10 yıldır tekrarlanan "Gümrük Birliği sayesinde Türkiye'ye yabancı sermaye yağacak ve bu sayede fakirlik çemberini kıracağız" yolundaki tahminleri maalesef gerçekleşmemiştir.

Diğer taraftan Türkiye Gümrük Birliği sürecinde AB15 ülkelerinden ithal ettiği mallardan aldığı vergileri kaldırmıştır. Dolayısıyla Gümrük Birliği'nin Türkiye ekonomisine yüklediği bir vergi kaybı söz konusudur. "Gümrük Birliği'nin yol açtığı vergi kaybı ne kadardır" sorusu Tablo 7'de cevaplandırılmıştır.

Tablo 7'nin dördüncü sütununda her yıl elde edilen gümrük vergisi değerleri (GV_T) yer almaktadır. Tablonun üçüncü sütununda ise, 1995 yılında geçerli olan Gümrük Vergisi/Hasıla oranı üzerinden, $GV/H_{(1995)} = 0.00616$ (% 0.616) değeri üzerinden, her yıl elde edilebilecek gümrük vergisi değerleri gösterilmiştir. Dolayısıyla da Tablonun beşinci sütununda yer alan ve üçüncü ve dördüncü sütunlardaki veriler arasındaki farka eşit olan rakamlar, Gümrük Birliği'nin 1995 yılında geçerli olan GV/H oranı üzerinden yol açtığı vergi kaybını yansıtır. Tablonun beşinci sütunundaki bu değerlerin, Merkez Bankası ortalama kuru üzerinden değeri, hükümetlerin her yılın vergi kaybını o yıl bir yıl süreli tahvil ihraç ederek finanse etkileri varsayımı altında, yaklaşık 8 milyar dolardır: Gümrük birliği 1996-2004 döneminde Türkiye ekonomisinin 8 milyar dolar vergi kaybına uğramasına neden olmuştur.

TABLO 7. GÜMRÜK BİRLİĞİNİN VERGİ KAYBI (Milyon YTL)

YIL	GNP	$GV_{T(*)}$	GV_F	$GV_T - GV_F$
1996	7.854	93	62	31
1997	14.978	181	123	58
1998	29.393	329	175	154
1999	53.518	482	238	243
2000	125.596	774	385	387
2001	176.484	1.087	382	705
2002	273.463	1.684	594	1090
2003	356.680	2.197	888	1308
2004	428.932	2.642	1212	1430

(*) $(GV/GNP)_{1995} = \% 0.00616$

Kaynak: Maliye Bakanlığı

Gümrük Birliği'nin Türk toplumunun refah düzeyi üzerindeki etkisi acaba nedir? Bu soruya cevap arayan az sayıda ampirik çalışmayı, ulaştıkları sonuçlar itibarıyla iki ana gruba ayırmak mümkündür. Bu bağlamda Harrison-Rutherford tarafından yürütülen çalışmaya göre Gümrük Birliği toplumsal refahın her yıl hasılanın yüzde biri kadar artmasına yol açmaktadır. (Harrison-Rutherford, *European Economic Review*, 41, 861-870) Buna karşılık Mercenier-Yeldan tarafından yürütülen alternatif bir çalışmaya göre, Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin refahı üzerinde olumlu bir etkisi yoktur (Mercenier-Yeldan, *European Economic Review*, 41,871-880). Söz konusu çalışmaların sonuçlarının taban tabana zıt olmasından hareketle, Gümrük Birliği'nin toplumsal refah üzerindeki etkisi konusunda kesin bir yargıya varmanın mümkün olmadığı söylenebilir.

Tüm bu açıklamalardan hareketle genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, Gümrük Birliği'nin Türkiye ekonomisi üzerinde olumlu bir etkisi olmamıştır. Türkiye ile AB arasındaki dış ticaret açığının yıllık ve kümülatif mutlak değerler itibarıyla giderek büyümesi ise, Gümrük Birliği Sonrası dönemin en olumsuz gelişmesidir.

Dolayısıyla da Kıbrıs sorunu Türkiye-AB iktisadi ilişkileri bağlamında değerlendirildiğinde, son 10 yıllık Gümrük Birliği deneyimi itibarıyla iktisadi açıdan hesaba katılabilecek olumlu unsurlar yoktur.

İktisadi analizi tamamladıktan sonra konunun siyasi yönü konusunda da bir, iki cümle söylemek istiyorum: Biz Kıbrıs konusunda diyelim ki Avrupa Birliği'ne istediklerini verdik , ve dolayısıyla da Kıbrıs meselesini Avrupa'nın istediği gibi çözdük. Peki, AB şimdi bize diyor ki: "Lozan'ı tartışın!", yani bunun Türkçe'si "Türkiye'yi tartışın". Ayrıca bize yarın "Ermeni soykırımını tartışın" diyecekler, "Patrikhaneyi tartışın" diyecekler. Dolayısıyla bu süreç dipsiz bir kuyu. Türkiye-AB ilişkilerinde biz iyi niyetliyiz, fakat AB tarafı iyi niyetli değil. AB kendi çıkarlarına uygun olduğunu düşündüğü şeyleri Türkiye'ye kabul ettirme peşinde.

Hatırlarsanız, çok değil, beş, altı sene önce bu gümrük birliği, Avrupa Birliği ilişkileri tartışıldığı zaman bazı aydınlar şöyle bir değerlendirme yapıyorlardı:"Avrupa Birliği Avrupa Parlamentosunda alınan kararlardan hareketle bir süre sonra bize Kıbrıs konusunda dayatmalarda bulunacak. Türkiye'nin birliği-bütünlüğü konusunda dayatmalarda bulunacak, Ermeni meselesi konusunda dayatmalarda bulunacak, Patrikhane konusunda dayatmalarda bulunacak.". Kamuoyuna çok cılız bir biçimde yansıtılan bu vizyona karşı çıkan bazı köşe yazarları, sivil toplum örgütleri ve bilim adamları ise, "Avrupa Parlamentosu kararlarının önemli olmadığı ve söz konusu vizyonun aslında bir paranoya olduğunu" söylüyorlardı. Dün paranoya denilen şeylerin bugün Türkiye dayatılıyor olması, paranoya suçlamasını benimseyenlerin (tümünün olmasa bile bir kısmının) nasıl bir "hayal âlemi" içinde olduklarını gözler önüne sermek açısından ibret vericidir.

Bugün burada aslında Kıbrıs meselesini değil Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin geleceğini tartışıyoruz. Bu bağlamda bana göre Türkiye'nin önünde iki tane yol vardır: Bunlardan birincisi Türkiye-AB ilişkilerini mevcut biçimiyle AB'nin patronajında sürdürmektir. Nasıl gemide olup da seyahat etmemek mümkün değilse, hem AB ile olan ilişkileri mevcut biçimiyle sürdüreceğiz deyip hem Avrupa Birliği'ne Kıbrıs'ta, Türkiye'nin bütünlüğünde, Ermeni meselesinde ve Patrikhane meselesinde hiçbir şey vermeyeceğiz demek mümkün değildir. Aklımıza ve bize sunulan bireysel güvencelere güvenerek bu birinci yolu seçersek, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yıkılması gibi çok acı bir sonuçla karşılaşılabilir. Bu bağlamda Bülent Ecevit'in konuşmamın başlarında değindiğim Helsinki Zirvesi deneyimini hiç unutmamak gerekir.

Günümüzde Türkiye'nin önündeki ikinci yol Türkiye-AB ilişkilerini mevcut düzeyinde dondurmak ve bu ilişkinin geleceğini Avrupa ile tartışmaktır. Buradan iki sonuç çıkar. Bir: Biz Avrupa ile makul bir çizgide uzlaşırız, yani onlar şimdiye kadar hiçbir ülkeden talep etmedikleri hususları dosyalarından çıkarırlar ve biz "Atatürk'ün hedeflediği muasır medeniyet seviyesine ulaşma hedefine" yönelik çabalarımıza AB ile devam ederiz. Yok AB ile makul bir çizgide buluşamıyorsak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kendi yoluna gider. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kendi yoluna gitme kararı aldığı zaman, Cumhuriyet deneyimini her fırsatta aşağılayan bazı çevrelerin ileri sürdükleri gibi bir ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya kalmayız. Zira Türkiye Cumhuriyeti Devleti bir Estonya, bir Polonya, bir Bulgaristan değildir. Yani bağımsızlığını yeni kazanmış, ne yapacağını bilemeyen, nasıl bir kurumsal yapıyla, ne yönde ilerleyeceğini bilemeyen bir ülke değildir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin iktisadi-siyasi-sosyal ve kültürel alanlarda gerçekleştirmiş olduğu gelişmeye benzer bir gelişmeyi 20 yüzyılda sağlayan ikinci bir ülke yoktur. Dolayısıyla eğer 20. yüzyılın bir mucizesi varsa, bu Türk Mucizesidir. 20. yüzyılda bir mucize gerçekleştiren Türk Milleti, 21. yüzyılda AB olmadan yeni mucizeler gerçekleştirme gücüne sahiptir.

Türkiye-AB ilişkilerini Kıbrıs sorunu bağlamında değerlendirilirken, Yüce Önder Atatürk'ün aşağıdaki sözlerinin asla göz ardı edilmemesi gerektiğine inanıyorum.

“AHMAKLAR, MEMLEKETİ AMERİKAN MANDASINA, İNGİLİZ

KORUMASINA BIRAKMAKLA KURTULACAK SANIYOR.
KENDİ RAHATLARINI

SAĞLAMAK İÇİN BÜTÜN BİR VATANI VE TARİH BOYUNCA
DEVAM EDİP GELEN

TÜRK BAĞIMSIZLIĞINI FEDA EDİYORLAR” (1919).

“ DURUMU DÜZELTMEK İÇİN MUTLAKA AVRUPA'DAN ÖĞÜT
ALMAK,

BÜTÜN İŞLERİ AVRUPA'NIN EMELLERİNE GÖRE
YÜRÜTMEK, BÜTÜN DERSLERİ

AVRUPA'DAN ALMAK GİBİ BİRTAKIM DÜŞÜNCELER
BELİRDİ. OYSA HANGİ

BAĞIMSIZ ÜLKE VARDIR Kİ, YABANCILARIN ÖĞÜTLERİYLE,
YABANCILARIN

PLANLARIYLA YÜKSELEBİLSİN. TARİH BÖYLE BİR OLAY
KAYDETMEMİŞTİR".

(1924)

Konuşmamı devlet yönetiminde hayati kararların en kötü alternatif duruma göre alınması gerektiğini vurgulayarak sonlandırırken, hepimize sabrınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

PANEL BAŞKANI – Ben de teşekkür ediyorum Sayın Ünsal.

Saygıdeğer konuklar, panelin konuşmalardan oluşan birinci oturumu burada tamamlandı. Şimdi 15 dakikalık kısa bir ara ve küçük bir ikramdan sonra soru ve yanıtlar oturumu devam edecek.

(Ara verilir)

İkinci oturumumuzu, soru – cevap oturumunu açıyorum. Bir izninizle, arkadaşlarım da iznini alarak bir fıkrayla başlamak istiyorum. Dikkat ettiyseniz bazı konuşmalar uzadı ve oturumu yöneten kişi olarak ben de müdahale etmedim, “Süreniz doldu” ve saire gibi. Dolayısıyla bu da aklıma bir fıkraya getirdi.

İşsiz bir vatandaş dolaşırken, durum kötü, bir arkadaşına rastlamış, o da diyelim ki, işte Selahattin camilerinden birinin imamı. Ona demiş, işte “İş arıyorum, var mı?”, “Valla” demiş, “bizim caminin ibrikçisi ayrıldı, istersen, düşük bir ücret, ama orada çalışabilirsin”, “Olur” demiş, “iş olsun da, ne olursa olsun”.

Ertesi gün işe başlamış, orada duruyor. Vatandaş geliyor, ibrik alacak, işte abdest alacak, “Onu bırak” diyor, “şunu al”, “Peki,” diyor, “madem orada sen görevlisin” bırakıyor, onu alıyor. Öbürü geliyor onu alırken, “Yok, onu alma, bunu al!”

Herkese bu şekilde bir müdahale... Vatandaşın birinin de dikkatini çekiyor, diyor ki: “Bunların hepsi aynı ibrik, yani niye karışıyorsun onu alma, bunu al!”, “E onu da yapmazsam ibrikçi başı olduğum nereden anlaşılacak?”

Şimdi ben tabii ki oturma başkanı olduğumu anlatmak için böyle bir müdahale yapmadım, yapamadım. O kadar güzel konuşmalar oluyordu ki, yani kesmeye içim elvermedi. Bir de sizden çekindim, hani “Niçin kesiyorsun bu kadar güzel konuşmayı? Biz dinlemek istiyoruz” diye tepki göstermenizden çekindim.

Evet, maalesef soru-cevap kısmımızın süresi, konuşmalar da biraz uzadığı için kısa tutulacak, yani dördü çeyrek geçse sorular ve cevaplar bitmiş olacak. Hemen, yarım saat yaklaşık, hemen başlıyoruz. Buyurun efendim...

Yalnız, sormadan önce, sorunuzu kime sorduğunuzu belirtin.

BİR KATILIMCI – Soru, siz dahil bütün konuşmacılara. İletişimin verimi Türkçe olmaz mı?

İkinci soru: Atatürk; “Türkçe yabancı diller boyunduruğunda kurtarılacaktır” diyor. Hangi aydın, hangi Türkçe konuşma bilim ahlakına uyarak Türkçe konuşma yapacak?

“Medeniyetler Savaşı” bir han – hin – ton felsefe üretti. Biz acaba aydınlarımız da İngilizce konuşarak, konuşmalarda İngilizce kullanarak bunların kölesi olmuyor muyuz? Dilimizi koruyamazsak neyi koruyabiliriz?

Çok teşekkür ederim.

PANEL BAŞKANI – Evet, arkadaşlarım izin verirse bu soruya ben yanıt vereyim.

Dediğinize bütün gönlümle katılıyorum. Bu konuda da ben hayatım boyunca hep dikkat etmeye çalıştım. Ancak eğer yanlış bilmiyorsam Cuma günü yine bu salonda Türk dili ile ilgili bir toplantı yapılacak. Konu “Avrupa Birliği ve Kıbrıs sorunu” olmadığı için sanyorum verecek başka bir cevap yok. Sorunuzun cevabı için teşekkür edersem buraya Cuma günü orada geniş bir cevap, daha ayrıntılı bir cevap alırsınız efendim.

Evet, başka soru var mı? Buyurun...

BİR KATILIMCI – Öncelikle böyle bir çalışmaya katıldığım için gerçekten mutluluk duyuyorum ve tüm konuşmacıları öncelikle kutluyorum. Konuşma sırasında bir, iki konu takıldı kafama, onu konuşmacılarımızdan hangileri uygun bulursa, özellikle de Füsün Hanım’dan...

Helsinki ön koşul değildi, acaba bu Helsinki’nin ön koşul olmayışının sizce özel bir nedeni mi vardı? Ben küçük bir yorumla o dönemde çalışan Sayın Ecevitlerin ve Ecevit’in inceliği, konuşmalara veya oradaki kurallara etki etti mi? Birinci sorum bu. Niçin ön koşul değildi de, sonradan bize ön koşul önümüze getirildi?

Bir başka konu da “Çözumsuzlük çözüm değil” diyerek Kıbrıs’ta acaba niçin fedakârlık yapıldı? Bu konunun biraz daha net dille, genç arkadaşlarım var burada onların da anlayabileceği bir dille biraz üzerinde durabilir miyiz?

Sonra Sayın Hocam dediler ki: Ecevit'in iki yıl sonra özellikle bir yanlış yapıldı konusunu vurguladı. Bana göre Ecevit döneminde Helsinki'de Kıbrıs ön koşul değildi, Ecevit'in orada yaptığı yanlışın açıklaması bana göre Kemal Derviş'in getirilmesi konusu idi. Ben mi karıştırıyorum? Bu konuda bilgi rica ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

PANEL BAŞKANI – Biz teşekkür ederiz; özellikle sorular sadece soru olarak sorulduğu için ayrıca teşekkür ediyorum ben. Bir de bu vesileyle zaman harcanmıyor. Zaten “kim olursa” dediniz, ama sorunuzdan da kimler olduğu anlaşıldı. Füsün Hoca Hanım ve Ünsal Hoca herhalde bu sorulara cevap verecekler. Önce buyurun Hoca Hanım siz...

PROF. DR. FÜSÜN ARSAVA – Efendim şimdi Helsinki Zirvesi hatırlayacaksınız 1999 Helsinki Zirvesi, Türkiye - Avrupa Birliği ilişkilerinde önemli bir dönemeçti yine, çünkü Türkiye'ye katılım ortaklığı statüsü verildi, çok sevindik tabii, ama aynı paralelde, aynı zirvede Kıbrıs Cumhuriyeti'ne de tam üyelik sözü verildi. Problem zaten buradan çıktı, konuşmamda da söyledim. Avrupa Birliği elini çok ağır ve büyük bir taşın altına soktu. Çünkü Kıbrıs siyasi sorunun henüz çözülmemişti, ama Avrupa Birliği Kıbrıs Cumhuriyeti'ne önemli bir söz verdi. O dönemde Aralık 1998 sonu itibarıyla toplumlar arası müzakereler başlamıştı, görüşmeler başlamıştı, Klerides - Denktaş görüşmeleri başlamıştı. Dokuzuncu paragrafında Helsinki Zirve karar metninin denildi ki:

“Toplumlar arası görüşmelerden büyük bir memnuniyet duyuluyor. Bu toplumlar arası görüşmelerin akıbetinden bağımsız olarak, ne şekilde sonuçlanacağından bağımsız olarak Kıbrıs Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği arasındaki cereyan eden müzakereler tamamlandığında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne katılımını Avrupa Konseyi o günkü koşullar ışığında değerlendirerek karara bağlayacaktır”.

Bu ifade Kıbrıs Cumhuriyeti'ne bir tam üyelik vaadi olarak kabul edildi. Şimdi tabii ki böyle bir vaat yapılmış, diğer taraftan Türkiye'ye katılım ortaklığı statüsü öngörülmüş. İşte o dönemde sizin de ifade ettiğiniz gibi; “Acaba Kıbrıs Türkiye bakımından bir ön koşul mu, yoksa tam üyelik yolunda ilerlerken Kıbrıs sorunu bağımsız bir sorun olarak mı Avrupa Birliği'nin gündeminde yer alıyor?” konusu çok uzun tartışıldı ve hatta, yine hatırlayacaksınız, ikna olamadık ve işte o zaman dönem başkanı Lippanon Ankara'ya bir ziyaret etti, Solona'yı da yanına alıp ve Ecevit'i ikna ettiler, dediler ki:

“Hayır, Türkiye için bir ön koşul değildir. Bakınız dokuzuncu paragrafta Kıbrıs sorunu düzenleniyor, sizin Türkiye olarak tam üyelik ile ilgili katılım ortaklığı statünüz ise 12. paragrafta yer alıyor. İki sorun birbirinden bağımsızdır, siz ayrı, Kıbrıs ayrı değerlendirilecektir, Kıbrıs sorununun çözümü Türkiye için ön koşul değildir”.

Lippanon'dan hatta ayrıca bir mektup da geldi biliyorsunuz Ecevit'e yazılmış olarak ve işte bir ön koşul olmadığı Kıbrıs sorununun, Türkiye'ye ayrı bir kulvarda katılım ortaklığı statüsü verildiği ve ilerde Kopenhag kriterleri eğer yerine getirilirse tam üyelik yolunun açık olduğu ifade edildi.

Yalnız, size bir hususu hatırlatmak istiyorum. Böyle arada Avrupa Birliği yetkilileri yahut da Rumlar günah çıkarıyor biliyorsunuz, bir takım itiraflar yapıyorlar. İşte bu Helsinki Zirvesi ile ilgili olarak, biraz evvel söyledim, Rumlarla Avrupa Birliği müzakere ediyordu o esnada, Avrupa Birliği müzakerecisi, yani Rumların partneri olan müzakereci Maurer'di. Maurer bir itiraf yazıyor, işte bundan üç sene kadar önce. Maurer diyor ki:

“Biz aslında Türkiye'yi çok kolay ikna ettik çünkü Rumlara bir tam üyelik vaadi yapma durumundaydık, çünkü genişleme politikasını Avrupa Birliği'nin bloke etmek gibi çok önemli bir kozları vardı, çünkü Rumlar, daha doğrusu Yunanistan diyordu ki: 'Eğer Kıbrıs Cumhuriyeti'ni almazsanız, genişleme sürecini bloke ederiz', yani Yunanistan güçlüydü. Bu nedenle de işte Rumlara kapıları açmak zorundaydık, ama Türkiye'ye de minik bir hediye vererek, katılım ortaklığı statüsü vererek kolayca ikna ettik ve bu şekilde bir taraftan Birleşmiş Milletler'in diplomatik gücüne, diğer taraftan da Avrupa Birliği'nin diplomatik gücünü Türkiye'nin üstünde kullanması olanağını açtık”.

Bakınız bir taraftan Birleşmiş Milletler'in kısılcasına alıyorlar, diğer taraftan da Avrupa Birliği'nin kısılcasına alıyorlar Türkiye'yi. Bunu Türkiye'nin üstünde diplomatik gücünü kullanmak üzere, işte Türkiye'ye de katılım ortaklık statüsü vererek Türkiye ikna ediyorlar. Neden ikna ediyorlar? İkna etmeleri gerekiyordu. Çünkü biliyorsunuz Avrupa Birliği kendini bir hukuk topluluğu olarak lanse ediyor; “Ben hukuk topluluğuyum” diyor, ama biliyorsunuz Garanti anlaşması Türkiye'nin de içinde yer almadığı bir uluslararası örgüte Kıbrıs Cumhuriyeti'nin girmesini engelleyen bir üslupla yazılmıştı. Türkiye itiraz etmedi, çünkü kendisine minicik bir hediye verildi, katılım ortaklığı statüsü, oyalansın diye. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tam üyelik statüsüne, ilerde gerçekleşecek tam üyelik statüsüne itiraz etmedi. İşte bu çok önemli bir yanıştı ve Avrupa Birliği'nin yapmış olduğu, bir hukuk topluluğu olarak Garanti anlaşmasını ihlal ederek yapmış olduğu bu yanışın bugün hâlâ bedelini hem Avrupa Birliği ödüyor, bu çünkü siyasi sorun hakikaten halledilmediği nispette Avrupa Birliği de sıkıntı yaşıyor, Türkiye de tabii ki o yapmadığı itirazının bedellerini yaşıyor ve tabii ki bunun da ötesinde 17 Aralık'ta da Türkiye'de aynı Helsinki'de Avrupa Birliği'nin yapmış olduğu yanış gibi önemli bir yanış yaparak elini çok ağır bir taşın altına soktu, çünkü ne dedi?

“Ben Ankara Anlaşması'nı 10 yeni devleti de kapsar şekilde uyumlaştıracam”.

Bu 10 devletten bir tanesi de Kıbrıs Cumhuriyeti'dir ve siyasi sorun daha burada duruyor çözümlenemedi ve buna rağmen Türkiye ne demişti?

“Ben Ankara Anlaşması’nı uyumlulaştırmayı kabul ediyorum”. Bir de komik bir şekilde arkasında biliyorsunuz anlaşmayı imzalarken bir deklarasyon yapmıştı, hukuken bağlayıcı olmayan, tamamen popülist bir yaklaşımla iç kamuoyuna oynayan bir deklarasyon yapmıştır. Avrupa Birliği bu deklarasyona gülmektedir, gerçekten gülmektedir. Çünkü hukukta bunun açıklaması yoktur, siz bir anlaşma yapıyorsunuz, arkasından da anlaşmanın partnerleri arasında bulunan bir devleti tanımıyorsunuz. Siz bakkaldan ekmek alırken bile bakkalı tanımazsanız yaptığımız alım – satım akdinin hukuki bir geçerliliği yoktur. Yani hukukçu olmaya gerek yoktur, çok derin düşünmeye gerek olmaksızın yaptığımız deklarasyonun anlamsızlığını anlamak mümkündür.

Şimdi “Çözumsuzlük çözüm müdür?”

Aslında Kıbrıs’taki çözümsüzlük olarak gördüğümüz durum çözümsüzlük de değildir, yani aslında şu anda adada her devlet kendi alanında etkindir, kurumsal yapısı tamdır, barış vardır, çözümden ne bekliyorsunuz? Ben Kıbrıs Türkleri ile çok beraber oluyorum, her hafta Doğu Akdeniz’e derse gidiyorum, görüyorum, onlar daha çok çözümü bireysel olarak mütalaa ediyorlar, yani işin acı tarafı belki o. Onlar yani devletlerinin varlığını tabii ki arzu ediyorlardır ama onlar daha çok ekonomik olarak bir açılım istiyorlar. Yani ada toplumunun kapalı yaşamasının vermiş olduğu bir psikolojik rahatsızlık var. Kapalı, izoleler, ticaret yapamıyorlar, uçuşlar Türkiye üzerinden gerçekleşmek zorunda, bir takım sıkıntılar yaşıyor ve işte bu izolasyonun giderilmesi çarelerini daha çok düşünüyorlar, ön plana daha çok bunu alıyorlar. Bir yerde bireysel kaygılarını devletlerinin varlığının devamının kaygısının önüne alıyorlar, problemi de burada yaşıyorlar. İşte son sıralarda doğrudan ticaret ile ilgili gelişmeleri bilmiyorum basından izliyor musunuz? Mesela doğrudan ticareti Rumlar hep engellemeye çalışıyorlar. Mali yardım çok minik bir yardım, o mali protokol, 259 milyon Euro Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne tahsis edilecek. Onun da işte, bugünkü basında yer alıyordu, en fazla 120 milyon Euro’sunu serbest bırakma mümkün, çünkü Aralık’ın sonuna şurada çok az bir şey kaldı. Ama sonunda bir yerde tabii ki öngörülen yekun olacak 120 milyon Euro’yu en fazla tahsil etmek durumundalar. Ama Rumların doğrudan ticarete bir türlü gönülleri razı olmuyor. Çünkü doğrudan ticareti bir yerde kabul etmeleri, işte o biraz söylemiş olduğum Kuzey Kıbrıs Türk’ünün içinde bulunduğu kısıkaçtan onları kurtarmak için bir açılım olacak. Bu onların bir entite olarak da, kabulü sonucunu doğuracak, bunu kabul etmek istemiyorlar ve Mali Protokolü doğrudan ticaret tüzüğünden ayırarak bir takım koşullara bağlıyorlar. Bu günkü basında çok açık şekilde yer alıyordu; işte “Maraş’ı açacaksınız” diyorlar ve “Taşınmaz mal ticaretini donduracaksınız” diyorlar, özellikle bu son sıralarda bu taşınmaz malların işte mülkiyetin iadesi, tazmini, takası ile ilgili biliyorsunuz yasa çalışması var, onunla bağlantılı olarak da iyice cesaretlerini toplamış durumdalar, “Taşınmaz mal ticaretini durduracaksınız, donduracaksınız” diyorlar. Yani

koşulları ağırlaştırıyorlar ve tabii bu durum Avrupa Birliği'nin yine verdiği ama tutamadığı sözler olarak karşımıza çıkan önemli bir örnek teşkil ediyor.

Avrupa Birliği gerçekten bir hukuk topluluğu olarak çok önemli bir hata yaptı. Bu hatanın bedelini de maalesef biz ödüyoruz ama onlar da ödüyor dedim. Fakat herhalde ağırlıklı olarak Türkiye'ye ve Kuzey Kıbrıs halkına ödetiyor. Türkiye'ye ödetiyor, sanki biz siyasi sorun olmasına rağmen Avrupa Birliği'ne Kıbrıs'ı alın dedik, bize Kıbrıs sorununu ön koşul olarak getiriyor. Biz çözmek durumunda kalıyoruz, çünkü biz uyum protokolünü eğer onaylarsak artık sorun çözülmüş olacaktır, Kıbrıs sorunu diye bir sorun kalmayacaktır.

Sertaç arkadaşım da işaret etti, Kıbrıs siyasi sorunu uyum protokolü onaylandığı takdirde artık uluslararası bir sorun olmaktan çıkacaktır. Nasıl bir sorun olacaktır? İç sorun olacaktır, ulusal bir sorun, anayasal bir sorun olacaktır. Zaten Annan Planı'nı kabul etmemelerinin nedeni oydu. Annan Planı'nı beğenin, beğenmeyin uluslararası bir statü getiriyordu Kıbrıs'a. Ben de Annan Planı'na karşı olanlardandım, ama uluslararası bir statü öngörüyordu Kıbrıs için. Onu ret ettiler. Çünkü uluslararası statüleri -biraz evvel konuşmamda da söyledim- değiştiremezsin tek yanlı olarak, karşı tarafın ikna edilmesi lazım, aksi takdirde başınıza büyük işler gelir. Ama eğer bir sorunu ulusal sorun haline indirerseniz, onu anayasayla, kanunla, iç tasarruflarla değiştirebilirsiniz. Rum'un istediği de budur. Rum meseleyi ulusal sorun haline getirmek istemektedir, anayasal bir düzlemde çözmek istemektedir. O yüzden göğsünü gererek, şimdi Annan Planı'nı revize etme konusunda da Talat Bey; "Yetki sizindir" diye güzel bir şey yaptı, öneri yaptı. Onlar da; "Siyasi eşitlik tanımıyoruz size" diyorlar, "Siz zaten nüfusu kaçta kaçını, 200 bin nüfusun zaten 100'ü en fazla Kıbrıs kökenli. Siz bu kadar az nüfusla nasıl bizle eşit olmak istiyorsunuz?" diyorlar ve meseleyi bir azınlık hakları meselesi olarak anayasal zeminde çözmek istiyorlar.

Diğer sorunun cevabı herhalde Sertaç Hocama ilişkin.

PANEL BAŞKANI – Ekleyeceğimiz bir şey varsa buyurun.

PROF. DR. SERTAÇ BAŞEREN – Ben bir konuya işaret etmek istiyordum. Bana yöneltmek istediğiniz soru varsa, onu lütfen tekrar söyleyin, cevap vermeye çalışayım. Ama bu konuşmalar çerçevesinde benim işaret etmek istediğim husus şu:

Kıbrıs'ın içerisinde ne olursa olsun, Kıbrıs Türk halkı neye karar verirse versin önemi bir noktaya kadar. Onların söylediklerinden bağımsız olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin, Kıbrıs devleti üzerinde hakları vardır. İçeride verilecek kararlar bu hakları ortadan kaldırmaz, yani Sayın Cumhurbaşkanlığı'nın politikaları Türkiye'nin tezlerini çürütmez.

Garanti Antlaşması'nda, 1960 Antlaşmalarından doğan haklarımız vardır. Bu haklar uluslararası hukuktan doğmaktadır ve KKTC'nin iç siyasetiyle bunları etkileyebilmek mümkün değildir.

Bana yönelttiğiniz soru neydi? Onu takip edemedim, eğer lütfeder bir daha söylerseniz ona da cevap bulmaya çalışayım.

BİR KATILIMCI – Efendim şimdi özellikle Denктаş'ın bütün seçim öncesi açıklamalarında, özellikle bu yanlışlar hep dile getiriliyordu ve bu tür yanlışlıkların faturasının ağır olacağı da gündemdeydi, fakat özellikle Türk Başbakanı Talat'ı da destekleyerek, Sayın Talat'ı destekleyerek 'çözumsuzlük çözüm değildir' formülünü gündeme getirerek bir haksızlık yapmadı mı? Bu konuda bir yanlış yok mu? Bunu öğrenmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

PROF. DR. SERTAÇ BAŞEREN – Bu işin baştan sona yanlış olduğunu düşünüyorum. Türkiye sadece Kıbrıs konusunda değil, Ege konusunda da son 30 senedir, müşterek aklın süzgecinden süzülüp gelen dış politika ilkelerini, prensiplerini, olmazsa olmazlarını elinin tersiyle bir anda silip atmıştır. Bunlara alternatifler söyleyebildiği için, alternatifler koyabildiği için değil. 'Çözumsuzlük çözüm değildir', iyi peki değildir, çözüm nedir? Çözüm yok! Annan Planı, Annan Planı çözüm müydü? Annan Planı çözüm idiyse 2003'de, 2002'de, 2001'de TBMM o kararları niye aldı? İki kesimlilik niye boyuna telaffuz edildi, ya dünküler yanlıştı ya bugünküler yanlıştı ve ben tüm samimiyetimle bugünkülerin yanlış olduğunu düşünüyorum.

Teşekkür ederim efendim.

PANEL BAŞKANI – Evet, buyurun efendim sizin bir sorunuz vardı.

BİR KATILIMCI – Teşekkür ederim. Ben Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırma Merkezi'nde görevliyim, 27 senelik devlet memuruyum, fakat bu yapacağım soru müdahalesinde tamamen kişisel olarak soruyu yönelteceğim. Devlet memurluğu statüsüyle farklı olarak bazı şeyler söylemek istiyorum, Füsün Hocam size sormak istiyorum. Şimdi öyle bir süreçten geçiyoruz ki son üç senede, gerek işte ABD, gerek AB dayatmaları işte içerdeki, yargı bağımsızlığından tutunda bir çok başka konudaki gelişmelerle adeta bir otoriter demokrasiye gidiyoruz ve yani çok düşük, işte belli oranlarla çok ciddi kararlar alabiliyorsunuz. İşte yüzde 35-34 oy alınmıyor, seçimlerdeki toplam seçmenin yüzde 25'nin oyuyla bir iktidar sağlıyorsunuz, fakat Türkiye'nin belki yüz yıllık politikasını etkileyecek kararları alabiliyorsunuz ve öyle bir kuşatma ki gerek bir tarafta büyük medya olarak sayın yahut önemli ölçüde medya gurupları, gerek İstanbul sermayesi, holdingler ve gerekte ordu kesimindeki bazı düzeydeki komutanlarımızın yaklaşımları, ki Annan Planı'na "Evet" dediler her şeye rağmen son anda. Böyle bir durumda ve süreç giderek tersine ivme kaydederek aleyhte geliyor ve büyük bir kıskaç var. Biz bunu hissediyoruz belli bir tecrübemizle ve yani vatandaşımızda, insanlarımızda bir tarafta böyle, hani kurbağa misalini verirler, işte yavaş yavaş ısıtılıp pek de tepki vermiyor. Başka oluşumlarda var, işte takip ettiğimiz, işte tarikatların etkisi, ta Amerika'dan buralara gelen etkiler, Avustralya'da bir tarafta kolları. Bütün bunlar devam ediyor, böyle

bir durumda ve büyük tabii Türkiye'ye bir şey var, sermaye operasyonu da var gerek bankalar, gerek işte İMKB var. Takas oranları şu anda 66, yakında 75-80 olacak, gerçi "önemli değil" diyenler vardır, ama o da bir gösterge, bazı başka göstergelerde var, dolayısıyla böyle bir durumda bunun kırılması şansı var mı?

Bir de son derece vurdumduymaz bir toplumsal yapımız var, umursamaz, görüyoruz, izliyoruz, yani çok kolay şartlandırabiliyorsunuz insanlarımızı. Bir örnek veriyorlar, işte çeyrek altın ve bir torba kömüre oyunu veren insanlar var Türkiye'nin genelinde ve Ankara'da bu çok geçerli. Nasıl olduğunu biliyorsunuz belediye seçimlerinde vesaire, burada dolayısıyla bir yerde bir satış süreci bunlar, bunu kırılması şansı var mı?

Ben açıkçası umutsuzluk içindeyim, elli yaşındayım ben, neredeyse umudumu kaybettim, hani hep diyorlar umudumuz var filan diye ben çok umutlu değilim, sizi özellikle bildiğim için lütfen bir, iki cümle söylerseniz çok karamsarız biz bugünlerde.

PANEL BAŞKANI – Teşekkür ederim.

PROF. DR. FÜSUN ARSAVA – Evet, çok tabii ki önemli hususları gayet güzel şekilde ortaya koydunuz. Şimdi hepimiz gayet iyi fark ediyoruz ki bir toplum mühendisliği çalışması yapıldı Türkiye üzerinde. Bu toplum mühendisliği çalışması tabii yalnız Türkiye'de değil, Kıbrıs'ta da yapıldı. Toplum mühendisliği çalışması ürünlerini gayet güzel topluyorlar, çünkü Türkiye'de insanları böldüler, Kıbrıs sorunu gündeme geldiğinde bir kısım insanlar Kıbrıs'ın kambur olduğunu, işte doğdukları günden beri Kıbrıs sorunu dinlemekten yorulduklarını, ekonomik olarak nasıl yük getirdiğini anlatıp duruyorlar.

Kıbrıs'taki insanlara bakıyorsunuz, Kıbrıs'ta da bir yerde Türkiye'ye bakışların yıpratılmaya çalışıldığını görüyorsunuz. Kendi içlerinde bölündüler. Ben Annan Planı'nın referanduma sunulması öncesinde oradaydım, bir toplumsal histeri içindeydiler, yani Avrupa Birliği o kadar önemliydi ki, her şey bir kenara, devlet gidiyor, hiç farkında değiller, ille Avrupa Birliği, işte "Baharda Avrupa!" sloganlarıyla, "Yes be annem!" filan böyle değişik, çirkin sloganlarla Avrupa Birliği için bir tutku krizi içindeydiler. Aynı paralelde tabii Türkiye'ye bakışları da yıpratılıyordu, Türk askerine karşı reaksiyonları, ki bunun hâlâ günümüzde, biraz evvel örneğini verdim, Talat Bey'in ağzından çıkan bir söz bu; "1963 ile 1974 arası Türk askeri mi vardı? Biz kendimizi koruduk. Türk askeri olmaksızın da kendimizi koruyabiliriz" diyor ve "Türkiye'nin yerel otoritesi olmak istemiyoruz" diyor. Bunu gayet açıklıkla söylüyor. Bunu söylüyor, mesela hani Rumlarla şu anda ilişkilerin çok güzel de, artık yani işler değişti filan diye düşünebilirsiniz, hayır değil, Rumlar hâlâ faaliyetlerini Eoka faaliyetlerini devam ettiriyorlar ve yeni bir örgütleri de var, "Hiristi Avgi" diye. Hiristi Avgi Türkleri dövüyor, tahrik ediyor, genç kızlara cinsel taciz yapıyor, her türlü şeyi yapıyorlar, ama, hatta şey, bir de sloganları var; "En

iyi Türk ölü Türk'tür" diye, "Sınırlarımız Girne'dedir" diye böyle sloganları var.

Papadopoulos ne diyor biliyor musunuz? "En iyi entegrasyon asimilasyondur" diyor. Evet. Hakikaten çok ilginç şeyler olabiliyor ve toplum mühendisliği çalışmasının sonucu olarak insanlar kaderlerine katlanmış, kuzuların sessizliği içinde sonucu bekliyorlar diyorum ben.

Türkiye'de de aynı durum söz konusu, bir çok rahatsızlıkları hissediyoruz, ama bunları değiştirebilecek bir gücümüz yok. Ancak kendi aramızda dertleşiyoruz, konuşuyoruz, ama etkin bir otoritemiz yok bunları değiştirebilecek. Aslında bu yaptığımız da bir toplum mühendisliği çalışmasıdır. Bu da bir toplum mühendisliği çalışması. Çünkü onlar nasıl bir yerde kendi tezlerini anlatıp, ikna etmek için bir şeyler yapıyorlar ise, bizim de aynı şeyleri yapmamız lazım, bizim de insanlarımızın bazı şeyleri öğrenme hakkı var ve demokrasilerde tabii ki en önemli hak bilgilenme hakkıdır biliyorsunuz. Dikkat ederseniz, arkadaşımız da gayet güzel bir noktaya değindi, insanlar kendilerine olan güveni kaybettiler. Hiç birimizde o eski, işte cumhuriyetin ilk yıllarındaki güven duygusu yok. Yasamayı yıprattılar, hiç birimiz milletvekillerine maalesef inanamıyoruz, yürütmeyi yıprattılar, yargıyı yıprattılar ve silahlı kuvvetleri yıpratmaya çalışıyorlar, güvendiğimiz dağlara karlar yağdı, hiçbir şeye güvenemiyoruz. Güvenebildiğimiz galiba bir tek Avrupa Birliği kalıyor, onu yüceltiyorlar. İşte "Avrupa Birliği el atarsa yolsuzluk gider!", olmaz, "Avrupa Birliği şunu yaparsa bu olmaz"... Yani medeti Avrupa Birliği'nden umuyoruz ve bu toplum mühendisliği çalışması sonucunda kendi kendimizi aşağılama noktasına da geldik. Kendimizi hep aşağılıyoruz, büyük bir kompleks olduğunu görüyorum, çünkü kendimize olan güvenimiz yok. Hatta geçenlerde bir başka noktaya da, artık ben de kafamda bunları kurguluyorum tabii, bir başka noktaya da geldiğimizi anladım bu İsviçre maçı nedeniyle. Ramazan Hocam da burada hukukçu olarak, biz adli tıpta zamanında bir şey öğrenmiştik, hatta ismi de vardı, ceza hukukunda suçları üstlenme hastalığı vardır. Bir cinayet olur faali meçhul, koşarsınız; "Ben işledim, hatta üç tane daha cinayet işlemiştim, efendim hırsızlık da yapmıştım" dersiniz, bu bir hastalık, adli tıpta zamanında öğrenmiştik. Tabii bu yargılama esnasında ortaya çıkar, ama suçu üstlenme hastalığı deriz buna.

Bu noktaya geldiğimizi ben anlıyorum. İddia makamının bir şey iddia etmesine gerek yok. Biz yaptığımızı, yapmadığımızı, "Her şeyi yaptık" diyoruz, dövdük de, şunu da yaptık, halbuki onlar iddia etsinler benim İstiklal Marşımı ıslıklamış, bayrağıma hakaret etmiş, ama onların bunları bir toplumsal hareket olarak filan görmeleri filan gibi bir şeylerine gerek yok, biz ne diyoruz?

"Biz yaparız, biz ederiz, biz kabayız, biz barbarız, işte biz Türk'üz!" diyoruz ve bütün suçları rahatlıkla üstlenme noktasına gelmişiz. Toplumun herhalde yeniden güvenini kazanması için biraz kendini tahlil etmesi lazım ve tabii kendini tahlil ederken Avrupa Birliği'ni de tahlil etmesi lazım. Bir

takım hatalı yanlarımız var ama, çok da güzel yanlarımız. Ben şöyle diyorum: Türkiye Avrupa Birliği ile ilişkilerini profesyonelce yürütmeli. Onların çok artıları var. Bu artıları cımbızla çekip almak gerekiyor. Ama onların nasıl çifte standart uyguladıklarını, nasıl iki yüzlü olduklarını, bunları da bilmemiz gerekiyor.

Size bir, iki örnek vermek istiyorum, mesela basında okumuş olmalısınız, bize hep, işte ülkemizde Türkçe dışındaki dillerde, yayından filan biliyorsunuz söz ediyorlar, katılım ortaklığı belgelerinde, biz de elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz. Geçen aydı, İsveç'te biliyorsunuz yıllardan beri yapılan Türkçe yayını kaldırdılar. Okudunuz mu? Türkçe yayını kaldırırken de ne dediler? Onu da okudunuz mu?

“Kürtleri sinir etmek istemiyoruz!” dediler. Bu kadar açık, evet alıntı olarak söyledim, “Kürtleri sinir etmek istemiyoruz!”

Demek ki, Kürtleri sinir etmemek için Türkçe yayını ortadan kaldırdılar. Evet... Bir tepkimiz yok. Dışişlerinin bunu protesto etmesi gerekmez mi? En azından bu ifade nedeniyle. Yahut da Rumlar diyorlar ki, Yunanistan'dakiler: “Henüz Atina'da biz minare görmeye alışık değiliz, cami filan istemiyoruz”, hiçbir protesto yok. Efendim bize Kıbrıs'ta “işgalci” diyorlar biliyorsunuz. Daha, yani bu ay içinde Presscott, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ziyaret etti, orada Türkiye askerinin adada barbar bir yaklaşımla işgalci olduğunu ifade etti. Ama kendilerinin Irak'taki işgalini düşünmüyorlar. Türk askeri Kıbrıs'a Garanti Anlaşması'yla gitti, onlar Irak'a hangi nedenle gittiler? Bunun açıklaması var mı? Yahut bir Polonya hangi gerekçeyle Irak'ta bulundu, yahut İtalya hangi gerekçeyle bulundu? Bunların hiçbirinin açıklaması yok. Yani tabii ki bu örnekler genişletilebilir, başka örneklerle tamamlanabilir. Uyguladıkları standartların Türkiye söz konusu olduğunda ne kadar farklı olduğunu görüyorsunuz.

Yine mesela, biliyorsunuz ben çok ilginç bir husus da görüyorum, Avrupa Birliği gerçekten işte hakikaten klasik uluslararası örgütlerden farklı, işte hukuku bir entegrasyon aracı olarak kullanıyor, bu icat bu; savaşı değil, hukuku entegrasyon aracı kullanıyor. Ama bize hukuku hangi maksatla kullanıyorlar? Bize hukuku silah olarak kullanıyor. Onu da unutmayalım. Benim, bakınız, hukuk üzerinden Lozan'ı sorguluyor, benim ana dilimi sorguluyor, resmi dilimi sorguluyor, bakınız resmi dili sorguluyor. Bütün devletlerin anayasalarında resmi dil yazılıdır arkadaşlar, resmi dil yazılı olmayan anayasa var mıdır? Benim resmi dilimi sorgulayabiliyor. Benim devletimin modelini sorgulayabiliyor. Diyor ki, sorun olarak nitelediği güneydoğu ve yeni katılım ortaklığı belgesinde “Doğu sorunu” diyor, “Güneydoğu ve doğu sorunu” diyor, öyle sorunlar varmış, “Güneydoğu ve doğu sorunu” diyor. İşte azınlıkların fiilen beklenildiği gibi muamele edilmemesinden söz ediyor ve bunların tabii ki açılması söz konusu oldu, yetkililer diyor ki:

“Sizin Türkiye’deki bu sorunlarınızın halli federatif sistemler, üniter yapının federal yapıyla değiştirilme kaydıyla çözülebilir”.

Benim devletimin modelini sorguluyor, halbuki bunlar, her devletin kendi anayasasına ait kullanılan bir yetkidir ve bunu Alman’ı da, Fransız’ı da, hepsi anayasasında kesin, değişmez hükümler olarak yazmıştır, anayasanın sert çekirdeği, anayasanın oluşturucu unsurları olarak bunlar anayasalarda yer alır ve kimsenin buna müdahale etme hakkı yoktur. Ama bakınız, onlar benim devletimin dayanağı olan Lozan’ı sorgulama hakkını kullanıyorlar.

Türkiye’nin kendine güvenmesi lazım. Türkiye’nin de kendine göre anayasal sert çekirdeğinin, kırmızı çizgilerinin olduğunu Avrupa Birliği’ne hatırlatması lazım. Avrupa Birliği’ne siz hatırlatmazsanız her şeyi talep ederler. Bir Fransa’ya “Sen yapını, üniter yapını -en üniter olan da odur, provizleri vardır, ama üniter yapıdır- değiştir diye, Katolonlara, Brötonlara biraz hak ver filan” diyorlar mı? Hiç öyle bir şey yok! İtalya’ya bir şey söylüyorlar mı? Eğer kendi meselelerinize kendiniz sahip çıkmazsanız, hep onlar konuşursa, yapılacak hiçbir şey yoktur. Hep kabullenme noktasındayız, sesimizi biraz çıkartmak ve müzakere yeteneğimizi geliştirmek lazım herhalde, yetenek de çok önemli.

Ben eşitler arası ilişkilerde liyakatin çok önemli olduğunu söylüyorum. Bu liyakati hükümetin göstermesi gerekmektedir. Eşitler arası ilişkiler değil, hep tâbi devlet statüsünde olmayı kabul ediyoruz. Onlar koşulları koyuyor, ben kabul ediyorum. Tabii ki Avrupa Birliği’nin koşulları, kriterleri var; AB, “Kırmızı şapka giy” diyorsa, derneğe girmek için kırmızı şapka giyeceksin, ama tabii ki bazı kırmızı çizgileriniz de olduğunu ve buna rağmen size bir takım talepler yapıyorlarsa; “Teşekkür ederim ben bu dernek üyeliğinden vazgeçiyorum” deme inisiyatifi de kullanmamızın gerekli olduğunu düşünüyorum.

PANEL BAŞKANI – Teşekkürler... Sizin “Umudumu yitirdim” sözünüzü ben üzüntünüzün derecesini belirtmek için kullandığınıza inanıyorum. Çünkü umudunu yitiren insanın yitirecek başka şeyi kalmamıştır, ama umutlu olmakla, hayalci olmayı da birbirine karıştırmamak gerekir. Eğer zorluklar karşısında umudumuzu yitirseydik, yani her şeyi bıraksaydık, Atatürk’ün Kurtuluş Savaşı’na başlamaması gerekirdi.

Evet, soru – yanıt kısmı da tamamlandı ikinci oturumun. Şimdi konuşmacılarımıza çam sakızı, çoban armağanı, merkezimizin küçük bir armağanı var. Bu armağanı konuşmacılara vermek üzere Sayın Rektör Yardımcımız Prof. Dr. Ramazan Arslan’ı buraya davet ediyorum.

(Plaket dağıtılır)